

วารสารวิชาการ แห่งอนาคต

Future Academic Journal

FUTURE

ISSN: XXXX-XXXX (Online)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566

Vol. 3 No. 1 January - June 2023

FACJ

วารสารวิชาการแห่งอนาคต

Future Academic Journal

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

Vol. 3 No. 1 (January-June 2023)

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และ บทความปริทรรศน์ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความทางด้าน สังคมวิทยา พระพุทธศาสนา พฤติกรรมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป

การพิจารณาวารสาร

สำหรับกระบวนการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ ทุกบทความจะต้องได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) อย่างน้อย 2 ท่านขึ้นไป ในลักษณะปกปิด แบบไม่เห็นชื่อผู้เขียนและผู้ประเมิน (Double-blinded review)

บรรณาธิการ

พระอุทิศ อาสภจิตฺโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระครูพิศาลธรรมจารี, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยโพธิศาสตร์ นครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา

รศ. ดร.ดุชนัน ณะบริพัฒน์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รศ. ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ. ดร.ภริมา วินิธาสถิตกุล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ. ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ven. Dr. Hae Guh, Andrew Pradoochai Sunim

Zen Center of Washington State

ดร.ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.พงศ์วัชร คุงทรัพย์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

ดร.สุทธิดา พาดฤทธิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่: พิมพ์เผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

การเผยแพร่

<https://so18.tci-thaijo.org/index.php/FACJ/index>

ติดต่อกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ. อยุธยา 13170

080-616-2530

E-mail: academic.faj@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการแห่งอนาคต ปีที่ 3 ฉบับ 1 มกราคม – มิถุนายน 2566 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และ บทความปริทรรศน์ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความทางด้าน สังคมวิทยา พระพุทธศาสนา พฤติกรรมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป ดังนั้น ในการจัดทำวารสารดังกล่าวให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามตัวชี้วัดที่ถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานที่ทางศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ได้กำหนดไว้ทางกองบรรณาธิการมีกระบวนการจัดทำวารสารตั้งแต่การรับบทความผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องที่จะพิจารณาบทความแต่ละบทความ ดังปรากฏในหน้าสารบัญ และประกอบไปด้วยบทความทั้งหมด 5 บทความ

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการแห่งอนาคต ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์เผยแพร่ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

พระอุทิศ อาสภจิตฺโต,ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ	
บทนำ	I
บทบรรณาธิการ	III
สารบัญ	IV
การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี An Application of The Noble Eightfold Path for People’s Lifestyle in Nasai Sub-District, Phiboonrak District, Udonthani Province	1
พระชัยมงคล โชติโก (ไชมะเริง), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และพระครูจิรธรรมธัช Phra Chaiyamongkon Jotiko (Chaimareng), Phrakru Phisalsarbunthit and Phrakrujiradhammathat	
การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี An Application of The Four Sublime States of Mind in accordance with the teachers’ Etiquettes in Bandongbang Nongkhien School, Nongsrapla Sub-district, Nongharn District, Udonthani Province	14
พระมหาบุญเยี่ยม อติภทฺโท (ราชสะอาด) Phramaha Boonyiem Atibhaddo (Rajasa-ard)	
ตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก Identity from the perspective of Western philosophy and Eastern philosophy	29
วรรณวิสาข์ ไชยโย Wanwisa Chaiyo	
จิตวิทยากับพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธิปัญญา Psychology and the development of Cognitivism learning	39
สิบเอกนพเก้า สุโพธิ์ Sergeant Noppakao Supho	
ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน Social capital, and community development	47
สมศักดิ์ สงวนดี Somsak Sanguandee	

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

An Application of The Noble Eightfold Path for People's Lifestyle in Nasai Sub-
District, Phiboonrak District, Udonthani Province

พระชัยมงคล โชติโก (ไชมะเรง)¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต² และ พระครูจิรธรรมธัช³

Phra Chaiyamongkon Jotiko (Chaimareng)¹, Phrakru Phisalsarbunthit² and Phrakrujiradhammathat³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author E-mail: 1abc42426395@gmail.com

Retrieved: January 15, 2023; Revised: February 9, 2023; Accepted: March 2, 2023

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิจัยสรุปได้ว่าหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลาง ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ สภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ประชาชนทั้งหมดเป็นชาวพุทธ ประชาชนส่วนมากเป็นเกษตรกร รองลงมาเป็นข้าราชการ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ประเพณีฮีต 12 เป็นประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ทุก ๆ วันพระ 15 ค่ำ กลุ่มชาวบ้านก็จะเข้าวัดเพื่อการทำบุญ ฟังธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรม และรักษาศีล

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในชุมชน ทุกๆ วันพระ 15 ค่ำ เพื่อสร้างวัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สู่การเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่ให้เกิดปัญญา อยู่ในกรอบของ ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา สู่การดำเนินชีวิตทางสายกลางอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: อริยมรรคมีองค์ 8, การดำเนินชีวิต

Abstract

An application of the Noble Eightfold Path for the people's lifestyle at Nasay Sub-District Piboonrak District Udon Thani Province. The objectives of the research are: 1) to study on the Noble Eightfold Path in Theravada Buddhist Texts; 2) to study on the people's lifestyle at Nasay Sub-District Piboonrak Udon Thani Province; 3) to study on how to apply the Noble Eightfold Path to the people's lifestyle at Nasay Sub-District Piboonrak District Udon Thani Province. The results revealed that: According to Theravada Buddhist Tradition – The Noble Eightfold Path in Dhammachakkappavattana Sutta; The Buddha said “The Noble Eightfold Path are the middle path which is leading to liberation”. The Buddha himself explained on Vipungga Sutta in details as 1) Right View means acknowledgement in the Four Noble Truths; 2) Right Thought or Right Resolve or Intention; 3) Right Speech; 4) Right Action or Right Conduct; 5) Right Livelihood; 6) Right Effort; 7) Right Mindfulness; 8) Right Concentration or Right Samadhi. The people's lifestyle at Nasay Sub-District Piboonrak District Udon Thani Province – the people of Baan Daeng village are all Buddhists; they are farmers, government officers, merchants and employees and following the tradition of the Isan twelve traditions of the religious ceremony held in every month – On Buddhist holiday; they are gathered at the monastery to listen to the sermon, meditation, observe the precepts and do activity to gain harmony and unity in society.

An application of the Noble Eightfold Path for the people's lifestyle at Nasay Sub-District Piboonrak District Udon Thani Province; to improve their lifestyle; every Buddhist holiday they are gathered at the monastery as Buddhist Learning Center such as the Noble Eightfold Path to long-live learning along with the Threefold Training as follows 1) Morality; 2) Concentration and 3) Wisdom. Following the middle path for fulfill peaceful lives.

Keywords: The Noble Eightfold Path, The people's lifestyle.

บทนำ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทุกๆหลักธรรมมีความสอดคล้องกันเข้ากันได้ดีเหมือนน้ำนมกับน้ำ และสามารถบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างลงตัวและมีความสุข และหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่ผู้ที่เข้าใจทำให้การดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง ที่จะให้ดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข อริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐ , ทางดำเนินของพระอริยะ, ญาณอันให้สำเร็จความเป็นพระอริยะ มี 4 คือ โสตาปัตติผล สกาคามีผล อนาคามีผล และพระอรหันต์บางที่เรียก มรรคมีองค์ 8 ว่า อริยมรรคก็มี แต่ควรเรียกเต็มว่าอริยฐานิกมรรค หรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีความหมายตามหลักสัททนต์และอรรถนิยาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ความจริงอันประเสริฐ คือ อริยมรรค หมายถึง

ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ มีลักษณะสำคัญคือ เป็นข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นสัมมาปฏิปทา ไม่ใช่มีฉกฉวยปฏิปทา ไม่ตั้งไปหาสิ่งสุดโต่งสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค อันเป็นการประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่ในกามคุณ 5 ซึ่งได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เรียกว่า อาคาพหปฏิปทา (ปฏิปทาเปี้ยกแฉะ) และอัตตกิลมณานุโยค อันเป็นการประกอบความเพียรทรมานตนให้ลำบาก ที่เรียกว่า นิชฌามปฏิปทา (ปฏิปทาใหม่เกรียม)(พุทธทาสภิกขุ, 2552) ซึ่งจะเห็นว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถบูรณาการณเข้ากับทุกเพศทุกวัย รวมทั้งพระสงฆ์ผู้ที่ปฏิบัติธรรมในการเข้าถึงนิพพาน มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ข้อปฏิบัติที่อยู่ตรงกลาง เรียกสั้น ๆ ว่า ทางสายกลาง เพราะอยู่ตรงกลางระหว่างการปฏิบัติที่สุดโต่ง 2 อย่าง คือ อัตตกิลมณานุโยค (การทรมานตนเอง) และ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นกับความสุขอันเกิดจากการเสพกามคุณ) อริยมรรคคือหลักปฏิบัติอันเดียวกันกับไตรสิกขา เพียงแต่ไตรสิกขามีขอบข่ายกว้างกว่า เพราะอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นส่วนหนึ่งของไตรสิกขาหรือเป็นไตรสิกขาประเภทหนึ่ง แต่ไตรสิกขาไม่ใช่อริยมรรคและไม่สามารถสรุปลงในอริยมรรคได้ แต่อริยมรรคสรุปลงในไตรสิกขาได้ (วัชระ งามจิตฺตเจริญ, 2552) หนทางหรือทางสายกลาง มีสายเดียว แต่มี 8 ขั้น อยู่ตรงกลางระหว่างทางสุดโต่ง 2 สาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค ซึ่งเป็นทางขวาสุดหมายถึงการแสวงหาความสุขจากกามอย่างเต็มที่ และอัตตกิลมณานุโยคซึ่งเป็นทางซ้ายสุดหมายถึงการแสวงหาความสุขด้วยการทรมานตนให้เจ็บปวดโดยวิธีต่างๆ เป็นหนทางที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบด้วยการพิสูจน์ทดลองของพระองค์เอง กล่าวคือ มรรคองค์แรกเกิดขึ้นเมื่อพระองค์ยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วทรงคิดใคร่ครวญจนเห็นความจริงคือ “ทุกข์” การเห็นทุกข์คือการเห็นชอบหรือสัมมาทิฐิ นั่นเอง ต่อมาทรงดำริที่จะออกบวชเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ซึ่งเป็นสัมมาสังกัปปะ เมื่อทรงผนวชเป็นสมณะมีศีลมีธรรมซึ่งเป็นสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ โดยอัตโนมัตติ เมื่อทรงเลิกบำเพ็ญตบะหันมาปฏิบัติทางจิต ทรงตั้งใจเด็ดเดี่ยวไม่ย่อท้อ ทรงมีสติกำหนดรู้ และทรงเพ่งลมหายใจเข้าออกซึ่งเป็นสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ดังนั้น มรรคมีองค์ 8 จึงเป็นสูตรที่พระพุทธองค์ทรงสร้างขึ้นจากประสบการณ์ในช่วงเวลา 6 ปี แห่งการค้นคว้าหาสัจธรรมของพระองค์เอง (แสง จันทรงาม, 2532)

สถานการณ์เศรษฐกิจในสังคมไทยปัจจุบัน ที่เกิดปัญหาโรคระบาด COVID-19 (โควิด-19) ที่เป็นปัญหาหลักอันส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกระจายรายได้ การค้าขายระหว่างประเทศ การขาดดุลการค้าระหว่างงาน ได้ส่งผลกระทบไปสู่ประชาชนเกือบทุกระดับของสังคมไทย ทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ วิถีทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความบกพร่องทางด้านศีลธรรม อันเป็นการสร้างปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศหากพิจารณาจากโครงสร้างทางสังคมก็จะพบว่าโครงสร้างของสังคมไทยเป็นสังคมแบบพุทธซึ่งมีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติแต่คนในสังคมกลับละเลยหลักธรรมจนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างไม่รู้ตัว อาจจะเป็นเพราะสังคมไทยเป็นสังคมเปิดยอมรับต่อค่านิยมจากต่างประเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นระบบสังคมการเมืองที่การแบ่งแยกกันในในโลกออฟไลน์ และโลกออนไลน์ เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรมจนทำให้คนในสังคมต้องเรียนรู้กับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อที่จะดำรงชีวิตให้มีความอยู่รอดในสังคมแห่งการ

เปลี่ยนแปลงปัจจุบันเหล่านั้นจนไม่มีเวลาในการศึกษาหลักธรรมเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญมาก คือ การรู้อริยสัจ 4 ที่ประกอบด้วย หลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่สี่ประการ คือ ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาต (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขันธ หรือขันธ 5 สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทวิภูติหรือ สัสสตทวิภูติ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทวิภูติหรืออุจเฉททวิภูติ หรือจะอธิบายให้เข้าใจอย่างละเอียด คือการเข้าใจปัจจุสมุบาทสลายเกิดทั้งสาย ก็จะมีความรู้ความเข้าใจใน สมุทัย นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง หรือจะให้เข้าใจอย่างละเอียดคือการเข้าใจปัจจุสมุบาทสลายดับทั้งสาย ก็จะเข้าใจความดับของ นิโรธ จึงจะเข้าใจว่าทางสายกลางของ มรรควิธีที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เดินตาม และปฏิบัติตามคือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ 1. สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ 3. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ 4. สัมมากัมมัฏเฐ-ทำภาวนาชอบ 5. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ 7. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ 8. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง ซึ่งกระบวนการนี้เองที่ประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ก็ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวเช่นกันซึ่งการนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนนั้นจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดความสงบสุขทางสังคม มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามวิถีของชาวพุทธที่แท้จริง ด้วยการนี้ผู้วิจัยจึงอยากทำการศึกษาการประยุกต์หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุข ความมั่นคงในการใช้ชีวิต ซึ่งจากการที่ต้องศึกษาลงพื้นที่จะทำให้ได้ทราบความเป็นจริงของสภาพความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงหรือไม่ทราบแต่การดำเนินชีวิตนั้น ประกอบไปด้วยอะไรบ้างจึงเป็นสิ่งที่ต้องมาศึกษาเพื่อที่จะทราบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์และพัฒนาสังคมในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ในลำดับต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับการศึกษา และความถนัด เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าการที่จะประกอบอาชีพต่างในการดำเนินชีวิตนั้น การมีธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า หรือ การมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตนั้น จึงมีความสำคัญ

ใช้หลักเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า คนไหนที่จะมีความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างจริงๆ การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี จะเป็นการศึกษาที่จะทำให้ทราบรูปแบบของการดำเนินชีวิตของประชาชน ว่ามีความสัมพันธ์กับหลักธรรมอย่างไร โดยผู้ศึกษานั้นได้ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นตัวกำหนดเพื่อที่จะเป็นกรอบของการศึกษาและตีความหมายของการประยุกต์หลักธรรมในการดำเนินชีวิตจากการเรียนรู้หลักธรรม เข้าใจหลักธรรมเพื่อที่จะเป็นการสร้างศรัทธาซึ่งประชาชนได้อย่างไรในสภาวะปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นการสร้างชุมชนที่ประชาชนส่วนมากดำเนินชีวิตบนทางสายกลางอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การทำวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาใน 2 วิธีคือ อาศัยเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการศึกษาหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อที่จะเป็นการทราบวิธีการดำเนินชีวิต เป็นฐานในการนำเสนอและการอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ 1. รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2539 และอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาเป็นต้น เพื่อเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่จะใช้เป็นทฤษฎีทางการศึกษาที่จะเป็นการหาองค์ความรู้หลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 ที่โยงไปยังทฤษฎีทางโลก 2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ แหล่งข้อมูล หนังสือ ตำรา เอกสาร ที่มีผู้ประพันธ์เกี่ยวกับประวัติของพระธาตุ เว็บไซต์ ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการวิจัย ที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการ แนวคิดการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 และ 3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตของประชาชนตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ที่ได้กำหนด ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 30 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษาคครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยการหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปปรึกษาอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการบูรณาการกับประชาชนและสังคม คือ พระศรีญาณวงศ์, ดร.รองอธิการบดีวิทยาเขต

หนองคาย และ ผศ.ดร.สมเดช นามเกตุ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบและให้แก้ไขปรับปรุงนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. เอกสารชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชน 2. เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหนังสือและตำรา 3. เอกสารที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ คุชฎินิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และ 4. เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ เช่น วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง

3) ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างของประชาชนในสังคมปัจจุบันตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ หลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 และแนวทางประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1. นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่นประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม 2. นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัยและตอบคำถาม 1) สภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวพุทธจะเป็นอย่างไรถ้าไม่ดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) สภาพการดำเนินชีวิตที่ขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี จะเป็นอย่างไร หรือประชาชนตำบลบ้านดอนม่วง อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีขาดศีลธรรมหรือจริยธรรมทางสังคม สังคมจะประสบกับปัญหาอะไรบ้าง และ 3) การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีจะส่งผลกระทบต่อชุมชน ต่อสังคมและต่อประชาชนทั้งขนาดความครัว และบุคคลอย่างไร 3. จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละทฤษฎีตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มารวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ 4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

5. นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัยเพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิด ทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำการศึกษาให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัยเพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้ง่ายและครอบคลุมของการวิจัย 6. จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ศึกษาทำการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาควิชาการศึกษาลงพื้นที่ตามกระบวนการวิจัยสรุปได้ว่า

หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลางคือเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ตามวิมังสาสูตร พระพุทธเจ้าทรงอธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4 เข้าใจทุกข์ที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา เข้าใจวิธีการดับทุกข์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม คือความเพลิน ความไม่พยายามคิดในด้านลบ และการไม่เบียดเบียนการมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์และอยากให้ผู้อื่นได้ดี สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ เรียกได้ว่ามีความสะอาดทางวาจา ทางคำพูด สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่าสัตว์มีจิตใจเมตตา การเอาของที่เขาของไม่ได้ให้ และการไม่ประพฤติดีกในกามใช้ชีวิตตามหลักศีลธรรม สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิถิลาชีพ การละเว้นจากอาชีพฆ่าสัตว์ อาชีพที่เบียดเบียนผู้อื่น ประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง สัมมปปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษาอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว มีความขยันมีความอดทนในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) หมายถึง สติปัฏฐาน 4 สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) การเข้าถึงฌาน

สภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ประชาชนทั้งหมดของชุมชนบ้านแดงนักถือศาสนาพุทธ ส่วนมากประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ประชาชนในพื้นที่มีการปฏิบัติตามประเพณีฮีต 12 ที่มีกิจกรรมงานบุญเป็นประจำทุกๆ เดือน เพื่อเป็นกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคีให้เป็นพลังที่เป็นชุมชน

ที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ และมีการหยุดทำงานหนักทุกวันพระ 15 ค่ำ เพื่อที่กลุ่มชาวบ้านก็จะเข้าวัดเพื่อการทำบุญ ฟังธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรม และรักษาศีล ในวันพระ รวมทั้งยังมีกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนได้นำพาชาวบ้าน วัด รัฐ ชุมชนที่ทำร่วมกัน เป็นกิจกรรมประจำทุก ๆ วันพระเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อ ชุมชน วัด บ้าน ให้เกิดการพัฒนาลาดับเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในชุมชน ทุก ๆ วันพระ 15 ค่ำ เพื่อสร้างวัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สู่การเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่ให้เกิดปัญญา ในด้านของความคิดเห็นที่มีความถูกต้องสู่การปฏิบัติตามหลักธรรมในแต่ละข้ออย่างเป็นรูปธรรมสรุปได้ว่าพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่บุคคลนั้นได้เลือกปฏิบัติเพื่อคงไว้หรือส่งเสริมให้เกิดความผาสุกความสุขสมบูรณ์ในชีวิตตนเองและเป็นการปฏิบัติจนเป็นกิจวัตรซึ่งผลการปฏิบัติอาจจะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านดีหรือไม่ดีต่อบุคคลนั้นได้การดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งถือว่าเป็นหลักปฏิบัติทางสายกลาง ที่มีความเรียบง่ายที่เมื่อความคิด ความเห็นที่ถูกต้องแล้วในเรื่องของสัมมาทิฐิซึ่งเป็นแนวทางของพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หากคนเราดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง อันจะเป็นการใช้ชีวิตในกรอบของการรักษาศีล กรอบของการมีสติคือมีสมาธิ ทำให้เกิดปัญญาในหลายด้านของการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายปัจจุบัน อยู่ในกรอบของ ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา สู่การดำเนินชีวิตที่มีความสุข

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า

หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลางคือเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ตามวิกังคสูตร พระพุทธเจ้าทรงอธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้ สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีตรงตามที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้เรียบเรียงว่า อริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐ , ทางดำเนินของพระอริยะ, ญาณอันให้สำเร็จความเป็นพระอริยะ มี 4 คือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และพระอรหันต์บางที่เรียก มรรคมีองค์ 8 ว่า อริยมรรคก็มี แต่ควรเรียกเต็มว่าอริยั้งคิกมรรค หรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีความหมายตามหลักสัททนต์ และอรรถกถา(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) วัชรระ งามจิตรเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า อริยมรรค คือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ข้อปฏิบัติที่อยู่ตรงกลาง เรียกสั้น ๆ ว่า ทางสายกลาง เพราะอยู่ตรงกลางระหว่างการปฏิบัติที่สุดโต่ง 2 อย่าง คือ อตตกิลมถานุโยค (การทรมานตนเอง) และ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นกับความสุขอันเกิดจากการเสพกามคุณ) อริยมรรคคือหลักปฏิบัติอันเดียวกันกับไตรสิกขา เพียงแต่ไตรสิกขามีขอบข่ายกว้างกว่า เพราะอริยมรรคมีองค์ 8

เป็นส่วนหนึ่งของไตรสิกขาหรือเป็นไตรสิกขาประเภทหนึ่ง แต่ไตรสิกขาไม่ใช่อริยมรรคและไม่อาจสรุปลงในอริยมรรคได้ แต่อริยมรรคสรุปลงในไตรสิกขาได้ (วัชรระ งามจิตระเจริญ, 2552) และแสง จันทรงาม ได้กล่าวไว้ว่า อริยมรรคมีองค์ 8 คือ หนทาง หรือทางสายกลาง มีสายเดียว แต่มี 8 ขั้น อยู่ตรงกลางระหว่างทางสุดโต่ง 2 สาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค ซึ่งเป็นทางขวาสุดหมายถึงการแสวงหาความสุขจากกามอย่างเต็มที่ และอัตตกิลมณานุโยคซึ่งเป็นทางซ้ายสุดหมายถึงการแสวงหาความสุขด้วยการทรมานตนให้เจ็บปวดโดยวิธีต่าง ๆ เป็นหนทางที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบด้วยการพิสูจน์ทดลองของพระองค์เอง (แสง จันทรงาม, 2552) ทั้งความหมายตามพระไตรปิฎกและในทัศนะของนักปราชญ์และนักวิชาการต่างก็มีความหมายในทำนองเดียวกันว่า อริยมรรคมีองค์ 8 คือระบบพรหมจรรย์หรือประมวลหลักจริยธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง สำหรับใช้ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาของชีวิตให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงามและสมบูรณ์ทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

สภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีด้วยสภาพของพื้นที่เป็นชุมชนชนบทที่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักรองลงมาจะเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป ส่วนในด้านของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษคือประเพณีฮีต 12 โดยที่ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมงานบุญเป็นประจำทุก ๆ เดือนเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างของประชาชนที่มีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายส่วนมากจะจัดงานบุญประเพณีขึ้นในวันเสาร์และอาทิตย์ ด้วยทางพื้นที่ของชุมชนตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีมีต้นทุนศรัทธาดั้งเดิมที่เป็นความเชื่อของประชาชนส่วนมากที่นับถือพระพุทธศาสนา และมีตำนานหลวงปู่พิบูลย์ที่เป็นที่ศรัทธาความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ทุก ๆ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันพระ 15 ค่ำประชาชนจะร่วมกันเข้าวัดเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในการสร้างชุมชนให้เกิดความน่าอยู่ ประกอบด้วยการเข้าฟังธรรมเทศนาเพื่อเตือนสติ เพื่อมีสติปัญญา รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลที่จะเป็นการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การร่วมกันทำความสะอาดวัด บ้าน โรงเรียน ที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการของผู้นำชุมชนในทุก ๆ วันพระ 15 ค่ำ เพราะเป็นวันที่ประชาชนส่วนมากที่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกลุ่มผู้ใช้แรงงานในชุมชนจะต้องหยุดทำงานหนักถือได้ว่าเป็นวันพักผ่อนของชุมชน ก็จะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะเป็นการพัฒนาจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสามัคคี และน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีเป็นการบูรณาการหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ของทางวัดในพื้นที่ตำบลนาทรายเพื่อที่จะเป็นการสร้างชุมชนคุณธรรมให้เกิดชุมชนน่าอยู่โดยบริบทของชุมชนที่ประชาชนนั้นต่างพากันเข้าวัดเพื่อร่วมกิจกรรมสำคัญของทางวัดในทุก ๆ 15 ค่ำของทุก ๆ เดือน ทางวัดได้มีรูปแบบการบูรณาการโดยการเทศนาธรรมประโยชน์ และคุณค่าของอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อที่จะเป็นการเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นการสร้างความเข้าใจที่จะเป็นการดึงศรัทธาของประชาชนให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และทางวัดได้จัดทำนิทรรศการหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่สามารถเข้าสู่การนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขบนทางสายกลาง

ที่ตรงตามพระโสมณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) ได้กล่าวสรุปไว้ในหนังสือมหาสติปัฏฐานสูตรว่า เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมระลึกถึงรู้เท่าทันสภาวะธรรมปัจจุบันที่เป็นกองรูป เวทนา จิต หรือสภาวะธรรม อริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมเกิดขึ้นในขณะนั้น กล่าวคือ 1) สัมมาทิฐิ หยั่งเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ตามลำดับวิปัสสนาญาณจนกระทั่งถึงมรรคญาณ 2) สัมมาสังกัปปะ น้อมจิตไปสู่สภาวะธรรม เหมือนการเล็งเป้าในเวลายิงธนู 3) สัมมาวาจา งดเว้นจากการเท็จจริง 4) สัมมากัมมันตะ งดเว้นจากกายทุจริต 3 5) สัมมาอาชีวะ งดเว้นจากกายทุจริต 3 และวาจาทุจริต 4 อันเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพ 6) สัมมาวายามะ เพียรจตุสภาวะธรรมปัจจุบัน 7) สัมมาสติ ระลึกรู้เท่าทันสภาวะธรรมได้อย่างชัดเจนโดยปราศจากสมมุติบัญญัติ และ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งมั่นไม่ขจัดสายฟุ้งซ่านไปในอดีตหรืออนาคต สัมมาวาจาเป็นต้นเป็นอริยมรรคที่เกิดขึ้นก่อน เพราะผู้ปฏิบัติธรรมได้สมาทานศีลก่อนการปฏิบัติ เพื่อให้ความประพฤติทางกายและวาจาบริสุทธิ์ ส่วนอริยมรรค 5 อย่างอื่นเป็นสิ่งที่นักปฏิบัติสั่งสมอบรมในเวลาเจริญวิปัสสนาภาวนา เมื่อเป็นดังนี้เขาย่อมได้ชื่อว่าเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ในขณะปฏิบัติธรรม (พระโสมณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ), 2549) ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมในอริยมรรคมีองค์ 8 ได้ชื่อว่า ดำเนินตามทางสายกลาง หรือเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ย่อมประสบผลสำเร็จ คือ ยังมรรคผล นิพพานให้เกิดขึ้นได้ และความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระมหาสมชาย สิริจนฺโท (หานนท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมานสุเมโธ)” ผลการวิจัยพบว่าผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ (สมานสุเมโธ) สงเคราะห์ลงเป็น 2 ด้านได้แก่ (1) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน (2) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชนซึ่งในข้อแรกมีผลต่อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชนส่วนในข้อที่สองเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญาและวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์ (พระมหาสมชาย สิริจนฺโท (หานนท์), 2547, น. 1.) อริยมรรค จึงเป็นทางอันประเสริฐ ซึ่งเป็นทางดำเนินของอริยบุคคล และพระอริยะ มีหลักธรรมที่รวมเข้าเป็นอริยมรรค 8 ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จึงเรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมสำคัญซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่นำพาบุคคลผู้ปฏิบัติให้บรรลุธรรม คือ ความเป็นพระอริยบุคคล 4 จำพวก ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ทำให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏทั้งปวง และมีความสุขในการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักใช้อริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลนาทราย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี สำหรับการดำเนินชีวิต พบว่า

1. สัมมาทิฐิ (การเห็นชอบ) สัมมาทิฐิ คือ ความเห็น หรือ การเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง และดีงาม ตามแนวทางแห่งอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย 1) ทุกข์ คือ สภาวะจิตใจที่เกิดความทุกข์ 2) สมุทัย คือ สิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ อันได้แก่ โทสะ โมหะ และโลภะ 3) นิโรธ คือ สิ่งที่สามารถดับทุกข์ได้ อันประกอบด้วยความเข้าใจในสภาพ

จริงของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และ 4) มรรค คือ หนทางในการดับทุกข์ ก็คือ มรรค 8 ส่วนองค์ที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ 2 อย่าง คือ ปรัตโฆสะ คือ ความเห็นชอบที่มาจากปัจจัยรอบด้าน เช่น คำบอกเล่า ข่าวสาร คำสั่งสอน ตำรา เป็นต้นสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของความรู้ที่ประกอบขึ้นจากภายนอกที่เราต้องขวนขวายหา แต่ความรู้เหล่านี้จำเป็นต้องกรองหรือต้องรู้จักใช้วิจารณ์ญาณให้เกิดความเข้าใจอย่างทอ่งแท้เสียก่อน การใช้วิจารณ์ญาณนี้ เรียกทางพุทธธรรมว่า โยนิโสมนสิการ และโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ในเหตุและผล อันนำมาซึ่งปัญญา คือ การรู้แจ้ง โดยใช้ข้อมูลข่าวสารหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากปรัตโฆสะมาประกอบสัมมาทิฐิ 2 ระดับ 1. โลกียสัมมาทิฐิ คือ ความเห็น หรือ การเข้าใจในระดับปุถุชนที่มีความเห็นหรือเข้าใจในสิ่งชั่วดีสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมซึ่งยังมิได้เข้าถึงการรู้แจ้งในระดับพระอริยะทำให้ยังเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร และ 2. โลกุตตรสัมมาทิฐิ คือ ความเห็น หรือ การเข้าใจในระดับพระอริยะที่มีความเห็นแจ้งรู้แจ้งในทุกสรรพสิ่งบนโลก หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง และไม่เวียนว่ายในวัฏสงสาร

2. สัมมาสังกัปปะ (การดำริชอบ การคิดชอบ) คือ การรู้จักคิดในทางที่ถูกที่ควรบนพื้นฐานของศีลธรรมอันงามที่ปราศจากการคิดโลภในความอยากของตน การคิดพยาบาท อาฆาตแค้น และการคิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่นให้เสียหาย สัมมาสังกัปปะเป็นธรรมที่พึงเว้นจากมิจฉาสังกัปปะ 3 ประการ คือ 1) กามสังกัปปะ คือ การคิดในกาม อันเป็นความอยาก ความต้องการของตนในทุกด้านโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรมอันดี จนนำไปสู่การแสวงหาแนวทางเพื่อให้บรรลุซึ่งความอยากเหล่านั้น 2) พยาบาทสังกัปปะ คือ การคิดพยาบาท อันประกอบขึ้นด้วยจิตที่มีความขุ่นเคือง ความเคียดแค้น และความอาฆาตต่อผู้อื่น และ 3) วิหิงสาสังกัปปะ คือ การคิดเบียดเบียน อันประกอบขึ้นจากพยาบาทสังกัปปะที่ฝังอยู่ในจิตใจจนนำไปสู่การคิดเพื่อแสวงหาทางที่จะเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นให้เกิดความเสียหาย

3. สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) คือการพูดจาชอบในทางที่ถูกที่งาม อันประกอบด้วยเว้นจากการพูดจริง เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดกลับคำ การประพฤตีสัมมาวาจา ท่านแนะนำให้พึงเว้นจาก วจีทุจริต 4 ประการ คือ 1) มุสาวาทา คือ พึงเว้นจากการพูดคำเท็จ คำหลอกลวงที่ไม่เป็นจริงดังปรากฏเพียงเพื่อหวังประโยชน์แก่ตน และยังให้ผู้อื่นเสียหาย 2) ปิสุณาวาจา คือ พึงเว้นจากการพูดส่อเสียดเพื่อให้อื่นเจ็บใจ และการพูดยุแหย่เพื่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะหรือความแตกร้างของผู้อื่น 3) ผรุสวาจา คือ พึงเว้นจากการพูดคำหยาบอันเป็นคำที่ไม่รื่นหูเพียงเพื่อทำให้อื่นเจ็บใจหรือพูดเพราะความคึกคะนอง 4) สัมผัปปลาปะ คือ พึงเว้นจากการพูดกลับคำ พูดกลับไปกลับมา จับสาระไม่ได้

4. สัมมากัมมันตะ (การประพฤติชอบ) คือ การประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องอันควรสัมมากัมมันตะในทางโลกท่านพึงให้ละเว้นจากกายทุจริต 3 ประการ คือ 1) ปาณาติปาตา คือ การละซึ่งการพรากชีวิตสรรพสัตว์ และชีวิตผู้อื่น 2) อทินนาทานา คือ การละซึ่งการลักทรัพย์อันเป็นทรัพย์ที่ผู้อื่นเขาไม่ยินยอมให้ 3) กาเมสุ มิจฉาราร คือ การละซึ่งการประพฤตีสืบในกามในหญิงต้องห้าม และชายต้องห้ามทั้งหลาย

5. สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) คือ การประกอบอาชีพหรือการหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ด้วยการใช้อย่างถูกต้อง และความรู้ของตนในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานของความถูกต้อง ปราศจากการประพฤติดันผิดต่อศีลธรรมอันงาม ผู้มีสัมมาอาชีวะท่านพึงให้เว้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ คือ 1) สัตถวณิชา คือ การ

ประกอบอาชีพด้วยการค้าขายอาวุธสงครามหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับอาวุธ 2) สัตตวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายมนุษย์ การใช้แรงงานผิดกฎหมาย การทารุณกรรม การบริการทางเพศ เป็นต้น 3) มังสวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายสัตว์ ค้าขายเนื้อสัตว์ต้องห้ามที่ผิดต่อหลักกฎหมายหรือศาสนา 4) มัชชวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายน้ำเมา และสารเสพติด และ 5) วิสวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายยาหรือสารสำหรับการทำพิษต่อคนหรือสัตว์

6. สัมมาวาายามะ (การเพียรชอบ) คือ ความเพียรในการงานหรือความเพียรในการประพฤติต่อคุณงามความดี อันได้แก่ 1) สังวรประธาน คือ การเพียรป้องกันมิให้ตนประพฤติดูในอกุศลกรรม 2) ปหานปธาน คือ การเพียรละซึ่งอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปจากตน 3) ภาวนาปธาน คือ การเพียรสร้างกุศลกรรมอันที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้นแก่ตน และผู้อื่น 4) อนรักขนาปธาน คือ การเพียรรักษาสัตว์ที่ดีที่เกิดขึ้นแล้วให้ยังคงอยู่เป็นนิจ และเพียรส่งเสริมพัฒนาให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป

7. สัมมาสติ (การตั้งสติชอบ) คือ การตั้งสติได้ การระลึกได้ ไม่พันทเพือน ไม่เลือนลหาย สามารถระงัดตัวมิให้ประพฤติดนหลงเข้าไปในวังวนของกิเลสทั้งหลาย อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รวมถึงการตื่นตัวในหน้าที่การสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ ลักษณะของการมีสติ 1) ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีประโยชน์หรือไม่ เป็นเรื่องดีหรือเรื่องชั่ว 2) ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำเหมาะกับตนหรือไม่ 3) ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีผลดีหรือร้าย 4) ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำเป็นเรื่องงมงายหรือไม่ และ 5) ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีโอกาสสำเร็จหรือไม่

8. สัมมาสมาธิ (การตั้งมั่นชอบ) คือการตั้งมั่นในจิต การมีจิตแน่วแน่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ มีจิตเป็นหนึ่งร่วมกับสิ่งใด ๆ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ขณิกสมาธิ คือ สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิที่เกิดขณะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการดำเนินชีวิต เช่น การทำงาน การทอหนังสือ เป็นต้น 2) อุปจารสมาธิ คือ สมาธิจวนจะแน่วแน่ เป็นสมาธิที่เกิดจากการกำหนดจิตต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชั่วขณะ ที่ไม่ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนถึงการมีจิตรวมเป็นหนึ่งกับสิ่งนั้น เช่น การกำหนดจิตต่อลมหายใจเข้าออกได้ชั่วครู่ชั่วขณะ เพราะเกิดจิตเลือนลหายไปถึงถึงสิ่งอื่น และ 3) อัปปนาสมาธิ คือ สมาธิที่แน่วแน่เป็นหนึ่ง เป็นสมาธิที่เกิดจากการกำหนดจิตต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนสามารถกำหนดจิตแน่วแน่นรวมเป็นหนึ่งกับสิ่งนั้นได้ เช่น จิตรับรู้ และแน่วแน่ต่อลมหายใจเข้าออก

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ สัมมาทิฐิ เห็นชอบความพอใจรักใคร่ หมายถึงว่าเราต้องมีความรักใคร่ในงานนี้ด้วย คือด้านศิลปะ ต้องมีความสร้างสรรค์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และธรรมชาติในการเรียนรู้ คือธรรมชาติต้องมาดูแล มาเพิ่มเติมส่งเสริม ประสพผลสำเร็จให้ดีขึ้น คือ การพัฒนาด้านคุณภาพ ให้ทุนยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบด้วยความเพียรพยายามในการทำงาน เป็นคนกระตือรือร้น คือไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึงต่อดิ้นฟ้าอากาศ อาจจะไม่อำนวยประโยชน์ในทางตรง สามารถผ่านอุปสรรคทั้งปวงได้ สัมมาวาจา มีความคิดในการเจรจาเป็นคนที่ มีจิตสำนึกในการทำงาน และชอบงานด้านนี้ เรียกว่ามีจิตวิญญูณอยู่ในใจ

ล้มมาก้มมันตะ เหมือนเป็นทางท้ายเรือในการทำงานเรือจะแล่นดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่นายท้ายเรือ ควบคุมทุกอย่างในการทำงาน ในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ เขาเรียกว่าประธานใหญ่

ข้อเสนอแนะ

1) ควรศึกษาวิจัยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการพัฒนานักเรียน นักศึกษา ทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาล จนถึงมหาวิทยาลัย เพื่อปลูกฝังความเป็นคนดีและความเป็นคนเรียนเก่งและรองรับการเป็นพลเมืองดีที่มี คุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และการปกครอง ของประเทศชาติต่อไป

2) ควรศึกษาวิจัยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการพัฒนานักการเมืองให้เป็นนักการเมืองที่ดี ทำงาน การเมืองโดยมุ่งถึงประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครองเป็นสำคัญ เหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

3) ควรศึกษาวิจัยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในการปลูกฝังให้ประชาชนพลเมืองเกิดจิตสำนึกในการธำรง รักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักทั้งสามคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความพัฒนา สถาพรของประเทศชาติสืบไป

4) ความสำเร็จการศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ที่มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่น ๆ เพื่อที่จะสร้างความ เข้าใจในหลักธรรมที่ทุก ๆ หลักธรรมนั้นมีความสอดคล้องกันไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งจะเป็นการเห็นอีกมุมหนึ่งของคำ สอนของพระพุทธเจ้า เมื่อเวลาหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้พูดหลักธรรมในในที่นี้ แต่ไปอีกทีไปพูดอีกหลักธรรมหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างความมหัศจรรย์ของคำสอนของพระพุทธเจ้า

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 12.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2552). *อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2549). *มหาสติปัฏฐานสูตร*. แปลโดย พระคันธสาราภินวรงค์. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: ไทยรายวัน.

พระมหาสมชาย สิริจนฺโท (หานนท์). (2547). *พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพ วรคุณ (สมานสุเมโธ)* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

วัชรระ งามจิตฺตเจริญ. (2552). *พุทธศาสนาเถรวาท*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสง จันทรงาม. (2552). *อริยสัจ 4 (หัวใจของพระพุทธศาสนา)*. กรุงเทพฯ: เจริญกิจ.

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบัง
หนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี

An Application of The Four Sublime States of Mind in accordance with the teachers'
Etiquettes in Bandongbang Nongkhien School, Nongsrapla Sub-district,
Nongharn District, Udonthani Province

พระมหาบุญเยี่ยม อติภทฺโท (ราชสะอาด)

Phramaha Boonyiem Atibhaddo (Rajasa-ard)

วัดสว่างสามัคคีธรรม

Sawang Samakkhitham Temple, Thailand

Corresponding Author E-mail: abc42896395@gmail.com

Retrieved: January 23, 2023; Revised: February 16, 2023; Accepted: March 8, 2023

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามจากการศึกษาแล้วนำผลการศึกษามาวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมตตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นเดียวกับที่จรรยาบรรณวิชาชีพ มีความสำคัญต่อวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ คือ 1. ปกป้องการปฏิบัติงานของสมาชิกในวิชาชีพ 2. รักษามาตรฐานวิชาชีพ และ 3. พัฒนาศักยภาพวิชาชีพแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1. จรรยาบรรณต่อตนเอง 2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5. จรรยาบรรณต่อสังคม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมครู และการนำพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

โดยบูรณาการเรียนในแต่ละรายวิชาให้มีเนื้อหาของหลักธรรมเข้าสอดแทรกเพื่อเป็นการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาระหว่างครูที่จะเป็นการพัฒนาหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับจรรยาบรรณวิชาชีพครู และนักเรียนได้รับองค์ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: หลักพรหมวิหาร 4, จรรยาบรรณวิชาชีพครู

Abstract

An application of the Four sublime states of mind to a professional code of ethics for teachers at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province. The Objectives of the research are: 1) to study on the Four sublime states of mind and a professional code of ethics for teachers; 2) to study on a conceptual framework of a professional code of ethics for teachers at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province; 3) to present a guideline how to apply the Four sublime states of mind to teachers as a professional code of ethics at Baan Dongbungnongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province. The results revealed that: The Four sublime states of mind are: Loving–kindness, compassion, Sympathetic joy and Equanimity; these are a fundamental of living virtues. A professional code of ethics for teachers are very important for teachers are as follows 1) to protect the action of a professional code of ethics co–workers; 2) to maintain standards of a professional code of ethics; 3) to develop a professional code of ethics. The conceptual framework of a professional code of ethic for teachers at Baan Dongbungnongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province; are including 1) Ethics for oneself; 2) Ethics for professional code; 3) Ethics for students or clients; 4) Ethics for co–workers and 5) Ethics for society.

An application of the Four sublime states of mind to teachers as a professional code of ethics at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province – to integrate the Four sublime states of mind to the five conceptual frameworks of a professional code of ethics for teachers are as follows 1) the teacher training process; 2) the integration of the Four sublime states of mind into the chapter or classroom. This is how to apply the Four sublime states of mind to a professional code of ethics for teachers; otherwise students will gain to understand the Buddha’s teaching as well.

Keywords: The Four sublime states of mind, a professional code of ethics for teachers

บทนำ

รูปแบบการศึกษาในสังคมปัจจุบันนี้มีการพัฒนาตามยุคสมัย มีการศึกษาทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเพื่อการเรียนรู้แบบของการดำรงชีวิตได้มีการพัฒนาให้ไปเป็นไปตามยุคสมัยเพื่อชีวิตที่มีความเรียบง่ายขึ้น ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และ แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือ 1) เพื่อการดำเนินการในการพัฒนาคน รอบด้านอย่างสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยเฉพาะแนวนโยบายเพื่อการดำเนินการที่ 3 การ ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม 2) สร้างสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะตามแนวนโยบายเพื่อการ ดำเนินการที่ 5 การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และ คุณธรรมของคน มีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนมีทักษะ และกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และแก้ไข ปัญหาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบชั่วดีมีระเบียบ วินัย ประหยัดอดออมมีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง 3) พัฒนา สภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการ เรียนรู้ (เลขาธิการสภาการศึกษาสำนักงานแผนการศึกษาแห่งชาติ, 2551) และ การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะสถานศึกษามีองค์ประกอบอยู่ 2 ประการ คือ คนและงาน นั้นหมายความว่า การบริหารคนอย่างไรว่าจะได้ถึงความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะคนเป็นผู้กระทำให้เกิดปัจจัย อื่น ๆ โดยเฉพาะงาน คนเป็นผู้ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งใน การสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย (ธงชัย สันติวงษ์, 2548) สถานศึกษาจึงนับว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่ง สถานศึกษา เป็นสถาบันที่นานโยบายด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ จะเกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการ บริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) ในทางพระพุทธศาสนา การทำงานให้สำเร็จต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสม ดังนั้น บุคลากรในองค์กรจะทำงานได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีในทางธรรม คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย 1. เมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา 2. กรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อใจกว้างรับฟังปัญหา 3. มุทิตา คือความรู้สึกละอายใจ เมื่อผู้อื่นได้ดี และ 4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เทียงตรงไม่เอนเอียง (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2534) ความคาดหวังของสังคม และบุคลากรหลายระดับที่หวังให้ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาพลเมืองของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยะประเทศทั้งทางด้าน

คุณธรรมความรู้และความสามารถต่าง ๆ แต่ก็ยังมีครูบางคนที่ยพยายามประพฤติปฏิบัติตนผิดวินัยจรรยาบรรณของครูที่ดีเป็นที่เสื่อมเสียต่อสถาบันวิชาชีพครูเป็นอย่างมากดังที่เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ (สุนอมรวีวัฒน์, 2535)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในด้านร้ายที่มีการปฏิบัติต่อนักเรียนในเรื่องของการที่ครูผิดศีลธรรมต่อนักเรียนในหลายเรื่อง ที่มีข่าวในสังคมออนไลน์ในปัจจุบันที่เป็นผลด้านลบต่อวิชาชีพครู เช่น ครูทำร้ายร่างกายเด็ก ครูข่มขืนนักเรียน เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่ครูขาดในเรื่องของจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่ดีและหลักธรรมในการดำเนินชีวิตจึงส่งผลให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือในอาชีพของครู ซึ่งจากปัญหาที่เกิดขึ้นการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่งและคนดีได้นั้นการพัฒนาแม่พิมพ์ที่ดีคือครูที่แบบอย่างให้เด็กนั้นได้เป็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นเหตุผลที่โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี ที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1.จรรยาบรรณต่อตนเอง คือครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาดตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงก้าวทันโลก สามารถตอบคำถาม และอยู่ร่วมกับสังคมที่มีความเป็นแปลงได้อย่างมีความสุขด้วยการพึ่งตัวเองเป็นหลักที่มั่นคง 2.จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ที่จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อตัวเราเองในเรื่องของจิตอาสาที่มีต่อโรงเรียนอันจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กนักเรียนและภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน 3.จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำตนเป็นปฏิบัติต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกเก็บ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ ด้วยการเอาใจใส่รักในสาขาอาชีพอย่างมีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่แท้จริง 4.จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเท่าที่ความสามารถด้วยการสร้างความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจร่วมใจกัน อันจะเป็นพลังที่จะเป็นแรงส่งการทำงานเป็นทีมให้ประสบความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม และ5.จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเพื่อที่จะเป็นการสั่งสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจในความเป็นมาและความสำคัญในแต่ละด้านของความเป็นผู้นำต่อบริบททางสังคมให้มีความเป็นหนึ่งเดียวไม่สร้างความแตกแยก ซึ่งการศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ที่ประกอบด้วย อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ อันจะเป็นการบูรณาการหลักธรรมกับจรรยาบรรณวิชาชีพครูให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2. เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การทำวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ทำการศึกษาใน 2 วิธีคือ อาศัยเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวคิด ทฤษฎีของการศึกษา เพื่อที่จะเป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการศึกษาในครั้งนี้ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นฐานในการนำเสนอและการอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครูในการพัฒนาในหลากหลายมิติที่เป็นการพัฒนาให้ดีขึ้นของระบบการศึกษา และครูต่อการเรียนการสอน รวมทั้งครูต่อนักเรียน
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 23 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา คือ พระครูพิศาลสารบัณฑิต, รศ.ดร. และ ผศ.ดร.บุญส่ง สิ้นธุ่นอก อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบและให้แก้ไขปรับปรุงนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พุทธศักราช 2539 เป็นข้อมูลของหลักธรรมพรหมวิหาร 4

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ เช่น หนังสือทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อที่จะเป็นการสร้างแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพครู หนังสือเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมทางสังคมในการใช้สอนของครูเพื่อที่จะเป็นการปลูกฝังให้เกิดจริยธรรมทางสังคมต่อเด็ก รวมทั้งเรื่องราวของครูตัวอย่างที่ได้รับรางวัลดีเด่น เป็นต้น

3. ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้ตรวจสอบครู รวมทั้งการสัมภาษณ์ครู และนักเรียน พร้อมร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการศึกษา ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ หลักการ แนวทางประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 23 รูป/คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่น ประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม

2. นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัย

3. จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละบทตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มาสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

5. นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัยเพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำการศึกษาให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัยเพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้งายและครอบคลุมของการวิจัย

6. จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัยโดยแบบออกเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ศึกษาทำการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2. เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการ

ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามจากการศึกษาแล้วนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาสามารถสรุปได้ดังนี้

หลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู พรหมวิหารธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสุข เนื่องจาก คุณลักษณะของ ผู้มีพรหมวิหารธรรมที่ถูกต้องแท้จริง คือมีเมตตาที่ประกอบด้วย อุเบกขา มีกรุณาอันประกอบด้วยอุเบกขา มีมุทิตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา และมีอุเบกขาที่พร้อมด้วย เมตตา กรุณา และมุทิตา จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่นนอกจากนี้คนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่น ๆ ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกสั้น ๆ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ 4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5. จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี พบว่า ครูจะต้องมีเมตตาคือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีกรุณาหมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พุทธจริมหวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อนตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ มุทิตาหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจ และพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ 4 คือ รัก ชัง หลง และกลัว

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการบูรณาการฝึกอบรมครูหลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมการให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทาดีหรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินด้วยความเที่ยง

ธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่า ๆ กันเพื่อที่จะเป็นการเรียนการสอนที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีความน่าสนใจในการเรียน

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าหลักพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1. เมตตา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น 2. กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ (1)ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ (2) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวัง ก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์ 3. มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใริชยา ความริชยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความพุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุฑมเขยก็เกิดความริชยาจึงแก้งเอาเศษซอล์ก โคลน หรือหมักไปป้ายตามเลื้อยกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง 4. อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นหลักธรรมที่สามารถบูรณาการกับการดำเนินชีวิตได้ทุก ๆ สาขาอาชีพเพราะจะเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลางที่จะเป็นการสร้างความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมอันประเสริฐเนื่องจากพรหมวิหาร 4 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อสัตว์อื่น เพราะต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น และเป็นคุณธรรมที่ปราศจากโทษ เหมือนพวกพรหมและพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ด้วยจิตปราศจากโทษ มุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (เมตตา) ช่วยปลดเปลื้องสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (กรุณา) พลอยยินดีต่อสมบัติของสัตว์ทั้งปวง (มุทิตา) และยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลาง ๆ (อุเบกขา) (พระพุทธโฆษาจารย์, 2547) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่าพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจ

แห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2543) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดี ยิ่งใหญ่หรืออภิปัญญา ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขต (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546)

จรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1.จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 2.จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 3.จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำการเป็น ปฏิบัติต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกรับ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดย มิชอบ 4.จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5.จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่มีความสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดจรรยาบรรณครู ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ไว้ 9 ข้อ ดังนี้ 1. ครูต้องรัก และเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า 2. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็ม ความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ 3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 4. ครูต้องไม่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของ ศิษย์ 5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ให้ศิษย์ กระทำการใดอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ 6. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 7. ครู ย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู 8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และ ชุมชนในทางสร้างสรรค์ 9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ในการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540, น. 22) และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้กล่าวถึง ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงาม และความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความ รักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุข ใฝ่ตรองถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้ พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2545)

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการการใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง ความปรารถนาดี ความรักอย่างมิตร ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความมุ่งหวังให้บุคคลอื่นและสัตว์มีความสุขความเจริญก้าวหน้าโดยมิได้มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตนเอง เป็นคุณธรรมพื้นฐานขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นภาวะจิตที่ไม่เห็นแก่ตัว สามารถแสดงออกทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งมีลักษณะกายกรรมและวจีกรรมอันประกอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา จึงสามารถวัดความเมตตาได้ทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก คือแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภารโรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุขภาพ มีศิลปะในการสนทนา รู้จักชนะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ แนะนำที่ดีให้เด็กและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมิณผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น 1. การใช้หลักกรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสารจากจิตใจ เมื่อเห็นบุคคลอื่นหรือสัตว์ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบกับความทุกข์ จะเกิดความห่วงใยคิดหาวิธีการและลงมือช่วยเหลือจริงเพื่อปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระจากความทุกข์หรือลดความเดือดร้อนลง ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียสละแก่ผู้อื่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสามารถแสดงออกมาภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจาที่ประกอบด้วยความกรุณาจากจิตใจ 2. การใช้หลักมุทิตา เป็นธรรมสำหรับมารดา บิดา ครู อาจารย์ ซึ่งความจริงอันเป็นข้อแตกต่างสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติที่มารดา บิดา ครู อาจารย์ เป็นผู้ควรเข้าใจฝึกอบรมให้เด็กเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรม เพื่อการนำไปพัฒนาจิตและปฏิบัติต่อบุคคลและสังคม โดยที่มารดา บิดา ผู้เป็นครูคนแรกของบุตร รวมตลอดถึง บุคลากร ครู เป็นแม่คุณเทศก์ผู้ชี้นำเอาพรหมวิหารธรรมมาเสนอและทำให้เด็กได้ปฏิบัติตาม มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ลักษณะทางจิตใจที่แสดงออกด้วยความรักความปรารถนาดี ความเกื้อกูล มุ่งสร้างผลประโยชน์ มีลักษณะที่จิตใจแสดงความสงสาร คิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. การใช้หลักอุเบกขา แปลว่า มองดูอยู่ไกล ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่า ๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ไกล ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วางอุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาสพัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องดีงามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะ

เช่นนี้คือ อุเบกขา ดังนั้นอุเบกขาจึงเป็นตัวคุมหมัดทำให้ธรรม 3 ข้อแรกคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อุเบกขาเป็นการใช้ปัญญาเพื่อรักษาธรรม ส่วนเมตตา กรุณา มุทิตานั้นรักษาคนซึ่งใช้กับความรู้สึกมากกว่า เช่น รู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ถ้าเราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขาคนจะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ จะเสียความเป็นธรรมในสังคม โดยละทิ้งหลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกา เป็นต้นธรรมที่ช่วยให้เกิดอุเบกขา มี 5 อย่าง คือ วางใจในสัตว์ (ทั้งพระทั้งชาวบ้าน) วางใจเป็นกลางในสังขาร (ทั้งอวัชวะในตัวและข้าวของ) หลีกเว้นบุคคลที่หวั่นหวงสัตว์และสังขาร คบหาคนที่มิใช่เป็นกลางในสัตว์และสังขาร ทำให้ให้น้อมไปในอุเบกขาสรูปได้ว่าอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ 4 คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใจเป็นบุญจิตล้วนเป็นบาป และแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่า มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำดีหรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่า ๆ กัน

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 กับการสอนสำหรับแนวทางในการประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมกับการสอนนั้น สามารถแยกออกเป็น 4 หัวข้อ ตามองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังนี้

1. แนวทางในการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้เมตตา หลักเมตตาใช้ในทุกโอกาส และใช้ได้ในทุกเพศทุกวัยโดยไม่มีจำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ใหญ่หรือผู้บริหารแต่ประการเดียว ดังนั้นถ้าเรามีโอกาสมอบความหวังดีให้เพื่อนร่วมโลก ให้เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขหรือให้แก่บุคคลรอบข้าง บุคคลในครอบครัว ก็สามารถจะกระทำได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องกังวลการประยุกต์ใช้เมตตา โอกาสที่ครู ผู้ดูแล

เด็ก หรือหัวหน้าจะได้แสดงความต่อเด็กนั้น เป็นไปได้สูงมาก ครูจึงไม่ควรพลาดโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น อย่างจริงใจและตรงไปตรงมา รักปรารถนาดีต่อบุตรหลานผู้อื่นประดุจดังเป็นบุตรหลานของเราเอง หลายท่านเข้าใจกันว่า เมตตาคือหลักธรรมของผู้ใหญ่ (ผู้ใหญ่ในที่นี้หมายถึงผู้ที่เกิดก่อนและเกิดมานานแล้ว) ส่วนบุคคลอื่นซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ไม่จำเป็นต้องมีหลักธรรมข้อนี้แต่ประการใด อันที่จริง หลักธรรมเรื่องเมตตาใช้ได้ในทุกคน ทุกกรณี ความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมห้อง ความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน ดูแลซึ่งกันและกัน ปรารถนาให้เพื่อนร่วมงานประสบผลสำเร็จในชีวิต สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เป็นเรื่องราวของ ความมีเมตตาทั้งสิ้น ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็กเพื่อพัฒนาศูนย์ให้ดีและสมบูรณ์พร้อมมากยิ่งขึ้น การที่บุคลากรเหล่านั้นมีเมตตา ปรารถนาดีให้ศูนย์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็นับได้ว่า ได้ให้ความเมตตาต่อองค์กรฯ และให้ความเมตตาต่อเด็กเล็กในศูนย์เป็นอย่างมาก ในส่วนของบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็ก ครูได้ให้คำแนะนำสั่งสอนเด็กในเรื่องของพรหมวิหารธรรม ให้รู้จักความเมตตา ปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมศูนย์และบุคคลใกล้เคียง สอนให้รู้จักเสียสละ รู้จักการให้ครูต้องมีความเมตตาต่อเด็ก รักลูกคนอื่นให้เหมือนรักลูกของเรา เลี้ยงลูกคนอื่นให้เหมือนเลี้ยงลูกของเรา สอนเรื่องความเมตตา การสอนอย่างนี้ นอกจากจะสอนเด็กแล้ว ครูก็สอนตัวเองไปในตัว เพราะครูต้องหาตัวอย่างให้เด็กเห็น คือสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกัน เวลามาโรงเรียนต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าว บอกเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งปันกัน ครูต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพรหมวิหารธรรม ศึกษาให้กระจ่างและแจ่มแจ้งเพื่อปฏิบัติตนและสอนเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการศึกษาหาความรู้เพื่อการเรียนการสอน ถือว่าเป็นภาระประการหนึ่งของครู ที่ต้องมีและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การที่ครูได้รับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมจากตำรา การพูดคุยสนทนาธรรม ถือได้ว่า เป็นการเตรียมความพร้อมของครูสำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาตอบสัมภาษณ์ ซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประการแรก สอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกันเวลามาโรงเรียน ต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าวเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งกันประการที่สอง สอนเด็กโดยวิธีการดังนี้ คือ 1) เล่านิทานเกี่ยวกับการใช้เมตตา ให้เด็กฟัง 2) แบ่งกลุ่มเด็ก แล้วให้เด็กออกความคิดเห็น โดยใช้สถานการณ์จำลอง เช่น ครูสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วสอบถามเด็กว่า ถ้าเห็นเช่นสถานการณ์ที่จำลอง เด็กมีความคิดเห็นอย่างไร

2. แนวทางในการประยุกต์ใช้กรุณาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้กรุณา ความกรุณาเป็นหลักธรรมที่ข้อที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของหลักธรรม กรุณาเป็นหลักธรรมที่มุ่งปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูซึ่งต้องดูแลเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตนก็ต้องแสดงความปรารถนาดี ให้ลูกศิษย์มีวิชา การ มีคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ครั้นเมื่อเขาได้ดีแล้ว ก็ยินดีไปกับเขาด้วย เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ถือได้ว่าเป็นความบริสุทธิ์ที่หาได้ยาก โดยเฉพาะครู ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเรือจ้าง พอส่งลูกศิษย์ข้ามฝั่งไปได้ ครูก็ได้แต่มองด้วยสายตาห่วงใย มีใจปรารถนาให้ลูกศิษย์เดินไปในทางที่ถูกต้อง เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูต้องมีหลักธรรมข้อนี้เป็นสำคัญ เพราะหลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ใจปรารถนาอย่างจริงใจที่

จะให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ และพ้นจากความทุกข์ ครูต้องมีความปรารถนาดีในตัวลูกศิษย์ หวังให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ การตั้งใจมั่นอย่างนี้สำหรับครู นับได้ว่า เป็นการเริ่มต้นที่ถูกต้องต้องฝึกตนให้เป็นผู้ที่มีความกรุณาก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กได้เห็น แล้วจึงสอนให้เด็กรู้จักแสดงความกรุณาต่อเพื่อน โดยอย่างน้อยสอนให้เด็กนักเรียนไม่อิจฉาเพื่อน เพราะการฝึกตนถือว่าการกระทำในเบื้องต้นเพื่อการนำไปสู่หลักธรรมที่สูงขึ้น ครูเมื่อมีความกรุณา ไม่อิจฉาริษยาเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาได้ดี ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ต้องยินดีไปกับเขาด้วยอย่างจริงใจ ซึ่งถือได้ว่า ครูได้ฝึกปฏิบัติตนถูกต้อง คือ สอนให้เด็กไม่รังแกสัตว์แบ่งปันของเล่น รักน้องเหมือนรักตัวเอง ไม่ทำลายสิ่งของของโรงเรียน เวลาเพื่อนร้องไห้ ก็ช่วยดูแล คุณครูไม่ใช่ซ้ำเติมน้องไม่หลอกน้อง แย่งขนมน้อง แย่งของเล่นเพื่อน บอกคุณครูเวลาทำผิด ครูต้องปรารถนาดีกับเด็กอย่างจริงใจ และปรารถนาให้เด็กประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องทำการศึกษาพรหมวิหารธรรมให้เข้าใจถ่องแท้แล้วหาวิธีนำเสนอให้เด็กได้เข้าใจ

3. แนวทางการประยุกต์ใช้มุกิตาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุกิตา การปฏิบัติตนของครู ซึ่งเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่ถูกต้อง ดังนั้นการแสดงตนให้บุคคลอื่นเห็นว่า เรามีความรู้สึกชื่นชมยินดีต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลูกศิษย์หรือต่อบุคคลรอบตัวก็ตามด้วยความจริงใจ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของครูที่จะกระทำให้เห็นและเป็นตัวอย่างที่ดี หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมสำคัญอีกข้อหนึ่ง เพราะการชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นอย่างจริงใจ เป็นการปฏิบัติที่ค่อนข้างยากและอดัดใจ เพราะพื้นฐานทางจิตใจของบุคคลย่อมไม่ยอมให้ใครได้ดีกว่า นี่ถือว่าเป็นธรรมชาติของคน ดังนั้นถ้าครู มีความชื่นชมยินดีกับเพื่อนร่วมงาน กับลูกศิษย์เมื่อได้ด้อยอย่างจริงใจ ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องการขององค์การ การประยุกต์ใช้มุกิตา ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นข้อปฏิบัติของบัณฑิตที่ผู้อื่นให้ความเคารพนับถือ เมื่อครู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหลักมุกิตาธรรม ความนับถือจากเพื่อนร่วมงาน จากผู้ปกครองเด็กและจากตัวเด็กก็จะตามมาเป็นเงาตามตัว การประยุกต์ใช้หลักธรรมเรื่องนี้ จึงเป็นเรื่องของตัวบุคคลที่จะมีวิธีการมองบุคคลรอบข้างอย่างไร อันดับแรกครูต้องทำความเข้าใจในหลักธรรมแล้วจึงนำไปสอนเด็กนักเรียนอย่างถูกต้อง ส่วนวิธีการในการประยุกต์สำหรับการสอน ครูอาจต้องยกตัวอย่างหรือเล่านิทานให้ฟัง แล้วถามเด็กว่า เรื่องนี้มีความชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นหรือไม่ อันดับต่อไปคือ ครูต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ดีใจเมื่อเพื่อนร่วมงานได้ดี โดยไม่มีการอิจฉาริษยา ส่วนกระบวนการสอน อาจจะสอนโดยใช้วิธียกตัวอย่างประกอบหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถามให้เด็กตอบ ประการถัดมาคือ ครูต้องแม่นยำในเนื้อหาสาระสำคัญของมุกิตาว่า มีกรอบหรือขอบเขตแค่ไหน หรือว่าไม่มีขอบเขต ดังนั้น การปฏิบัติตนของครู ต่อเพื่อนร่วมงานก็ดี ต่อเด็กก็ดี ก็เป็นตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่ได้สัมผัสและพบเห็น เช่น ครูต้องรู้จักยินดีกับเพื่อนร่วมงานก่อน เป็นต้น ประการต่อมา คือครูต้องสอนให้เด็กมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับรางวัลจากครู ไม่อิจฉาริษยา ยอมรับในการชมเชยของคุณครู มีจิตใจที่อ่อนโยน ไม่ดื้อเวลาที่ครูสอน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสตลอดเวลา

4. แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุกิตา การปฏิบัติตนของครู แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขา อุเบกขา ความเที่ยงตรงไม่เอนเอียงหมายความว่า เป็นการกระทำที่ปราศจากอคติ 4 ประการคือ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก 2) โทสาคติ

ลำเอียงเพราะซัง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเซลา และ 4) ภัยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นเหตุให้วางอุเบกขาไม่ได้ ดังนั้น บุคคลพึงกระทำการโดยมีอุเบกขาอย่างซื่อตรงและตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ การที่จะมีอุเบกขาได้นั้น จะต้องไม่มีอคติทั้ง 4 ข้อ การประยุกต์ใช้อุเบกขาไม่ใช่เป็นการวางเฉยแบบไม่ยี่นดียินดียินร้าย แต่เป็นการสอนให้รู้จักตั้งตนให้เป็นกลางจากสิ่งทั้งหลาย หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ให้ปราศจากอคติ 4 ประการ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความซื่อตรงของครู เพราะการที่วางตนเป็นกลางในลักษณะของอุเบกขานี้ เป็นการวางตนเป็นกลางในทุกระดับชั้น กล่าวคือ ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกเพราะเห็นว่ากลุ่มนั้นได้ดีกว่ากลุ่มเรา หรือว่ากลุ่มเราได้ดีกว่ากลุ่มเขา การใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนร่วมงานจะต้องวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยอาศัยอคติ 4 เป็นตัวประกอบหรือเป็นเครื่องมือของอคติ 4 ประการนั้น การปกครองเด็กก็เช่นเดียวกัน ครูจะต้องไม่มีอคติ 4 ประการไปใช้กับเด็ก ตรงมองเด็กอย่างตรงไปตรงมา คือ ครูต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเสมอต้นเสมอปลายทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน การเป็นครูที่ซื่อสัตย์ ซื่อตรงทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน กล่าวได้ว่า เป็นการวางตัวอุเบกขาได้อย่างถูกต้อง การประยุกต์ใช้นั้น พยายามสอนให้เด็กเข้าใจถึงคำว่าอุเบกขาและครูสอนวิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีอุเบกขา การประยุกต์ใช้เป็นการบูรณาการระหว่างการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ครูต้องบูรณาการตนให้เหมาะสมกับสมัยและเหมาะสมกับวัยเหมาะสมกับสถานที่ ดังนั้นการบูรณาการอุเบกขา จึงเป็นเรื่องของการรู้จักวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยปราศจากเหตุผลที่ถูกต้อง การสอนเด็กจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับเด็ก ให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของอุเบกขานี้ว่า โดยแท้จริงแล้ว อุเบกขามุ่งสิ่งใดกันแน่ สำหรับครู ให้ทำความเข้าใจหลักธรรม เพื่อสอนตนเองและสอนเด็ก โดยการสอนให้เด็กไม่พูดปด โกหก มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง รักเด็กทุกคนเท่ากัน ไม่เลือกเด็กยากจนหรือเด็กมีฐานะดี ทำความเข้าใจและเรียนรู้เรื่องอุเบกขาให้เข้าใจ และประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่เด็ก สอนเด็กให้เข้าใจถึงหลักอุเบกขา โดยปราศจากอคติ 4 อย่างชัดเจนและเข้าใจ

สรุปได้ว่า แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนมีอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้ หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาต่างๆ ที่น่าศึกษาเป็นอย่างมาก แต่ไม่สามารถนำเสนอได้ในงานวิจัยเล่มนี้ได้หมด อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดด้านขอบเขตของการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพรหมวิหารธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาหลายรูปแบบ
2. ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพรหมวิหารธรรมสำหรับเยาวชนไทยในสังคมยุคออนไลน์
3. ควรศึกษาหลักธรรมของพรหมวิหาร 4 แต่ละข้อเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตหรือนักเรียนได้อย่างไร
4. ควรศึกษาเด็กที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาแต่ละเรื่องเพื่อที่จะเป็นการหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจะเป็นการหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ถูกต้องแท้จริง
5. ควรศึกษารูปแบบการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดีมีสติ มีสมาธิในการเรียนที่ยาวนานเราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันเด็กได้ติดโทรศัพท์แล้วส่งผลต่อการศึกษาที่ผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). *การบริหารงานบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2547). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2534). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ พุทธ ธรรม.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2545). *การกวาดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย (รายงานการวิจัย)*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงาน. (2551). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) : ฉบับสรุป*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). *รวมธรรมะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: CURSUA ลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2540). *แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539*. กรุงเทพฯ: CURSUA ลาดพร้าว.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2535). *สมบัติพิสัยของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก

Identity from the perspective of Western philosophy and Eastern philosophy

วรรณวิสาข์ ไชยโย

Wanwisa Chaiyo

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author E-mail: meennayha@gmail.com

Retrieved: January 30, 2023; Revised: February 26, 2023; Accepted: March 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นความพยายามที่จะเข้าใจตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก โดยมุ่งชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคม แนวคิดของนักปรัชญา ได้มีอิทธิพลต่อการมองตัวตนในปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาออกให้มีความแตกต่างกันอย่างไร จากการศึกษาพบว่า ปรัชญาตะวันตกให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผลและตระหนักถึงเสรีภาพของมนุษย์ ทำให้ปรัชญาตะวันตกมองตัวตนเอกเทศ (Autonomous Self) ที่มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลที่อยู่แยกจากบุคคลอื่น ขณะที่ปรัชญาตะวันออกให้ความสำคัญกับมนุษย์และวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อต้องการให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ปรัชญาตะวันออกจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคล แต่มองตัวตนสัมพันธ์ (Relational Self) ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม

คำสำคัญ: ปรัชญาตะวันออก, ปรัชญาตะวันตก

Abstract

This article is an attempt to understand identity from the perspective of Western philosophy and Eastern philosophy. It aims to point out that the social structure philosopher's ideas How has it influenced the perception of identity in Western philosophy and philosophy to be different? From the study it was found that Western philosophy emphasizes reason and recognizes human freedom. This causes Western philosophy to view the Autonomous Self as having the characteristics of an individual who is separate from other people. While Eastern philosophy focuses on humans and their way of life. To want to live in society peacefully Eastern philosophy therefore does not attach importance to individual freedom. But look at the Relational Self as one with society.

Keywords: Western philosophy, Eastern philosophy

บทนำ

คนจำนวนมากกว่าพันล้านคนในปัจจุบันอ้างว่าได้สืบทอดภูมิปัญญาจากคนกรีกโบราณ แต่อีกมากกว่าสองพันล้านคนเป็นทายาทความคิดของนักปราชญ์จีนโบราณ โครงสร้างทางสังคมและแนวคิดของนักปรัชญามีอิทธิพลต่อการมองตัวตนที่ทำให้ทั้งสองวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน บทความนี้ ผู้เขียนต้องการมุ่งชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคม แนวคิดของนักปรัชญา ได้มีอิทธิพลต่อการมองตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก โดยจะศึกษาปรัชญากรีกเป็นตัวแทนในการทำความเข้าใจการมองตัวตนในปรัชญาตะวันตก และปรัชญาจีนเป็นตัวแทนในการทำความเข้าใจการมองตัวตนในปรัชญาตะวันออก

สังคมกรีกโบราณ

ชาวกรีกโบราณเป็นผู้วางรากฐานการคิดเพื่อแสวงหาความรู้ในโลกตะวันตก อารยธรรมกรีกโบราณเจริญอยู่ในระยะเวลาประมาณ 600-338 ปีก่อนคริสตกาล โดยเริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรีกสร้างนครรัฐ พวกกรีกแยกกันอยู่เป็นนครรัฐที่มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเอเธนส์ (Athens) ซึ่งเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน ได้แก่ ความสำเร็จทางด้านปรัชญา วิทยาศาสตร์ การเมือง การแพทย์ การละคร สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะแขนงต่าง ๆ อารยธรรมดังกล่าวของเอเธนส์ได้เป็นมรดกทางด้านอารยธรรมแก่โลกในยุคต่อมา ชาวเอเธนส์ได้ก้าวไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล โดยพลเมืองชายชาวเอเธนส์ทุกคนที่มีอายุ 21 ปี และบิดามารดาที่เป็นเสรีชนสามารถเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองได้โดยตรงไม่ต้องผ่านผู้แทน ส่วนสตรียังไม่มีสิทธิทางการเมืองดังกล่าว พลเมืองชายที่มีอายุดังกล่าวจะเข้าร่วมประชุมสภาประชาชนด้วยตัวของเขาเอง สภาประชาชนประชุมกันทุก ๆ 10 วัน โดยประมาณ พลเมืองทุกคนที่เข้าประชุมมีสิทธิที่จะพูดแสดงความคิดเห็นและถกเถียงในปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ชาวกรีกถือว่าการได้พูดได้โต้เถียงและการแสดงความคิดเห็นทำให้เกิดปัญญา เกิดความรู้อันเป็นทางนำไปสู่ทางออกของปัญหาได้อย่างถูกต้อง (สุวิทย์ โพธิ์วัฒน์, 2552)

ชาวกรีกให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมากเนื่องจากชาวกรีกเชื่อว่า การศึกษาที่ดี คือ การเน้นการฝึกให้มนุษย์ได้ใช้เหตุผลอยู่ตลอดเวลาในชีวิต ครอบครัวของชนชั้นสูงมักจ้างอาจารย์พิเศษมาสอนที่บ้าน ส่วนเด็กอื่น ๆ โดยทั่วไปมักจะเรียนโรงเรียนเอกชนซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย เด็กผู้ชายจะเริ่มเข้าโรงเรียนเมื่ออายุ 7 ปี และสำเร็จการศึกษาเมื่ออายุ 18 ปี ตำราเรียนที่สำคัญได้แก่ มหากาพย์อีเลียด (Iliad) และโอดิสซีย์ (Odyssey) วิชาอื่นๆ ได้แก่ คณิตศาสตร์ เรขาคณิต วาดเขียน ดนตรี พลศึกษา และศิลปะการพูด ซึ่งในมหากาพย์อีเลียดและโอดิสซีย์ ที่โฮเมอร์เป็นผู้ประพันธ์นั้นได้แสดงให้เห็นว่า ตัวละครที่ชื่อว่า อีเลียดและโอดิสซีย์ เป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (sense of personal agency) โฮเมอร์ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่ามนุษย์ถูกนิยามในลักษณะคนที่มีความสามารถในการถกเถียงและมีความสามารถในการรบ แม้คนสามัญชนก็ทำทนายให้พระมหากษัตริย์มาร่วมวงถกเถียงได้ ไม่ใช่แค่มาฟังนิทานเท่านั้น ชาวกรีกมักพบปะพูดคุยสังสรรค์กัน

เป็นประจำในบริเวณอะกอร่า (Agora) ซึ่งเป็นตลาดหรือย่านชุมชน ซึ่งข้อโต้แย้งและข้อถกเถียงมักถูกตัดสินโดยสาธารณชนไม่ได้ตัดสินจากการใช้กำลังอำนาจ สิ่งนี้ทำให้ชาวกรีกมีวัฒนธรรมชอบถกเถียงหรือโต้แย้งกัน

เมื่อมีเวลาว่าง ชาวกรีกนิยมไปดูละคร โรงละครในสมัยกรีกโบราณมีชื่อว่า Epidauros มีอายุมากกว่า 2,500 ปี ตั้งอยู่บนหุบเขา ชาวกรีกเชื่อว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่ประสูติของอัศวินเคลปิออส บุตรชายของเทพอะพอลโล ในสมัยกรีกโบราณ ชาวกรีกจะพยายามตั้งต้นมาดูละครและฟังบทกวี แม้ว่าจะเดินทางมายากลำบากเพียงใดก็ตาม พวกเขาจะอยู่ที่โรงละครตั้งแต่ค่ำไปจนเช้าเป็นเวลาหลาย ๆ วัน ชาวกรีกรู้สึกอิสระที่จะเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อมีประสบการณ์ทางสุนทรียะ นอกจากนี้ ชาวกรีกยังชื่นชอบการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกอย่างมาก กีฬาโอลิมปิกจัดขึ้นที่เมืองโอลิมเปีย (Olympia) ทุก ๆ 4 ปี เพื่อประลองความสามารถของนักกีฬาประเภทต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองเทพเจ้าเซอุส ผู้เป็นประมุขของเทพเจ้าของชาวกรีก ด้วยเหตุนี้ ระยะเวลา 1 เดือนของเทศกาลนี้ บรรดาชาวกรีกที่กำลังรပ်งกันอยู่จะต้องวางอาวุธพักรบเป็นการถวายเป็นคารวะต่อเทพเซอุส การแข่งขันจะดำเนินไปเป็นเวลา 5 วัน กีฬาที่แข่งขันมีมากมาย เช่น แข่งรถเทียมม้า วิ่งแข่ง กระโดดสูง พุ่งแหลน ขว้างจักร มวยปล้ำ เป็นต้น รางวัลของผู้ชนะ ได้แก่ มาลัยใบมะกอกป่า ถือเป็นเกียรติยศและความภูมิใจของผู้ชนะที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม (สุวิทย์ โพธิ์วัฒน์, 2552) จากที่กล่าวมาจะสังเกตเห็นลักษณะนิสัยของคนกรีกแตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ คือ คนกรีกจะมีความรู้สึกเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Sense of Personal Agency) และเชื่อมั่นคุณค่าในตนเอง อาจกล่าวได้ว่า นิยามอย่างหนึ่งของความสุขสำหรับคนกรีกก็คือ การยืนยันถึงความสามารถที่ใช้พลังในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปราศจากข้อจำกัด (Nisbett, 2003)

นักปรัชญากรีก

คนกรีกโบราณเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในค่าของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล กรีกได้หล่อหลอมความเชื่อมั่นว่า มนุษย์จะต้องได้รับการยกย่องด้วยความสามารถของตนเอง จากอุปนิสัยและความรู้สึกถึงอิสรภาพของคนกรีกได้นำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลก ระบบความคิดที่เป็นการใช้เหตุผลบริสุทธิ์นั้นจะเห็นได้จากแนวคิดของนักปรัชญากรีกโบราณชาวไอโอเนียน ธาเลส (Thales, 640–546 ปีก่อนคริสตกาล) ได้รับยกย่องว่าเป็น “บิดาแห่งวิชาปรัชญา” ได้อธิบายปฐมธาตุของโลกโดยใช้เหตุผล ไม่ใช่อ้างตำนานเทพเจ้าอย่างที่เคยเป็นมา ธาเลสอธิบายว่า ปฐมธาตุของโลกเกิดมาจากน้ำ ท่านสังเกตเห็นว่า ในสรรพสิ่งในจักรวาลล้วนมีน้ำเป็นองค์ประกอบ น้ำสามารถอยู่ในสภาพเป็นของแข็งก็ได้ ของเหลวก็ได้ เป็นไอก็ได้ จึงเป็นไปได้ว่าทุกสิ่งมีน้ำเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน คำอธิบายของธาเลสเป็นการเน้นว่า มนุษย์สามารถเข้าถึงความจริงสูงสุดได้ด้วยเหตุผล ไม่ใช่เป็นการอ้อนวอนจากพระเจ้า

คนกรีกยังสังเกตเห็นความเป็นไปของสรรพสิ่งในธรรมชาติว่ามีความคงที่สม่ำเสมอ จึงได้พยายามคิดค้นหาข้อมูลและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติโดยอธิบายและเข้าใจโลกธรรมชาติด้วยปัญญาเหตุผลของมนุษย์ เฮราคลิตุส (Heraclitus, 535–475 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นนักปรัชญากรีกคนแรกที่คิดค้นเรื่องการเปลี่ยนแปลง (Change) อย่างจริงจัง เฮราคลิตุสยืนยันว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะที่แท้จริงของสรรพสิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่าง

เลื่อนไหลไปเป็นกระแส ดูกดสายน้ำที่ไม่มีวันหยุดนิ่ง เฮราคลิตุสกล่าวว่า “ท่านไม่สามารถก้าวลงในแม่น้ำสายเดียวกันได้ถึงสองครั้ง เพราะน้ำใหม่ไหลมาแทนที่ตัวเราตลอดเวลา” อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงถูกขจัดออกไปและแนวคิดเรื่องการคงที่เข้ามาแทนที่ ซึ่งนักปรัชญาพวกนี้เป็นพวกที่มีหลักตรรกะตายตัว (Logic-Choppers) ที่ต้องการพิสูจน์ว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้ ได้แก่ ปาร์มีนิเดส (Parmenides, 515–460 ปีก่อนคริสตกาล) ท่านไม่เห็นด้วยกับเฮราคลิตุสที่กล่าวว่า สรรพสิ่งในโลกมีการเปลี่ยนแปลง ปาร์มีนิเดสเห็นว่า แก่นแท้ของโลกก็คือ ภาวะ (Being) ที่มีลักษณะคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง รองรับการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ ประสาทสัมผัสหลอกหลวงให้เห็นว่าโลกกำลังเปลี่ยนแปลง แต่แท้จริงแล้วโลกไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด นับว่าปาร์มีนิเดสเป็นคนแรกที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างประสาทสัมผัสกับเหตุผล คนต่อมาคือเซโนแห่งเอเลีย (Zeno of Elea, 490–430 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นลูกศิษย์ของปาร์มีนิเดสเห็นด้วยกับอาจารย์ของตนและพยายามหาเหตุผลเพื่อหักล้างฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับปาร์มีนิเดส ท่านได้ปฏิเสธความหลากหลายและการเคลื่อนที่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ท่านพยายามชี้ให้เห็นว่าหลักฐานหรือเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามขัดแย้งตัวเองอย่างไรเรียกวิธีการนี้ว่า วิทยาวิธี ซึ่งวิธีการนี้ได้มีอิทธิพลต่อนักปรัชญารุ่นหลังค้นพบตรรกศาสตร์ในเวลาต่อมา

เพลโต (Plato, 427–347 ปีก่อนคริสตกาล) เห็นว่าความรู้ที่แท้จริงไม่ได้มาจากประสาทสัมผัส แต่ความรู้ที่แท้จริงได้มาจากเหตุผล เพลโตเห็นว่าแก่นแท้ของสรรพสิ่งเป็นแบบ (Forms) หรือมโนคติ (Forms) สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้เป็นเพียงสิ่งที่จำลองมาจากต้นฉบับหรือแบบ ตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึงแบบของคน เราไม่ได้หมายถึงคนนั้นหรือคนนี้ แม้ว่าคนในโลกนี้จะมากมาย แต่หมายถึงคนสากลที่เป็นแบบฉบับของคนทั้งปวงและมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ที่อยู่ในโลกแห่งแบบ ซึ่งเราจะรู้แบบของคนได้ด้วยปัญญาหรือเหตุผล แบบเป็นความจริงที่ไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของเราหรือเป็นความจริงแบบวัตถุวิสัย (Objective Reality) ซึ่งในการอธิบาย “แบบ” ของเพลโตมีลักษณะเช่นเดียวกับภาวะของปาร์มีนิเดส คือมีความเป็นจริงแท้สูงสุดและเป็นสิ่งคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่า เพลโตได้หยิบยกเอาลักษณะภาวะของปาร์มีนิเดสมาสวมใส่ให้กับแบบของเพลโตนั่นเอง ขณะที่เพลโตตั้งทฤษฎีสองโลกขึ้นคือ โลกแห่งผัสสะ กับโลกแห่งแบบ โลกแห่งผัสสะเป็นโลกที่เรารับรู้สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ที่จำลองมาจากแบบอีกทีหนึ่ง แต่โลกแห่งแบบที่มีแบบเป็นความจริงแท้สูงสุดและเป็นหลักแห่งการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้นั้น อริสโตเติล (Aristotle, 348–322 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นลูกศิษย์ของเพลโตไม่เห็นด้วยกับอาจารย์ของตน อริสโตเติลเห็นว่าความจริงแท้ของสรรพสิ่งก็คือ ภาวะ ซึ่งเป็นคำของปาร์มีนิเดสหรือภาวะก็คือแบบหรือมโนคติในปรัชญาของเพลโตนั่นเอง อริสโตเติลไม่เห็นด้วยกับเพลโตที่ว่า แบบไม่ได้อยู่ในโลกแห่งผัสสะนี้ แต่มีอยู่ในโลกแห่งแบบ อริสโตเติลเห็นว่า ทฤษฎีแบบของเพลโตไม่สามารถอธิบายธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้ทำให้ไม่ช่วยให้เข้าใจความมีอยู่ของสิ่งเฉพาะที่เป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้เพลโตยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแบบกับสิ่งเฉพาะได้อย่างน่าพอใจ อริสโตเติลเห็นว่าโลกแห่งแบบไม่มีอยู่จริง แบบไม่ได้อยู่แยกจากโลกแห่งผัสสะที่มนุษย์อาศัยอยู่ที่นี่ แบบอยู่ร่วมกับสิ่งเฉพาะในโลกแห่งผัสสะ นอกจากนี้อริสโตเติลจะวิพากษ์ทฤษฎีแบบของเพลโตแล้ว ท่านยังได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาตรรกศาสตร์

ของตะวันตก เนื่องจากท่านได้สร้างระบบวิธีคิดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและเป็นรากฐานต้นแบบของการใช้เหตุผลในโลกตะวันตก

อริสโตเติลเสนอกฎหรือหลักการพื้นฐานของความคิดไว้ ดังนี้

1) กฎแห่งความเหมือน (Law of Identity) เป็นกฎที่ยืนยันสถานะของสิ่ง เช่น น้ำ ย่อมเป็น น้ำ (A is A)
 2) กฎแห่งความขัดแย้ง (Law of Contradiction) เป็นการยืนยันว่าสถานะของสิ่งจะเป็นและไม่เป็นสิ่งหนึ่งในเวลาเดียวกันไม่ได้ (Nothing can be both A and not-A) เช่น กระจกขาวและกระจกไม่ขาวในเวลาเดียวกันไม่ได้

3) กฎแห่งการปราศจากตัวกลาง (Law of Excluded Middle) เป็นกฎที่ยืนยันว่า เมื่อมีสองข้อความขัดแย้งกันจะต้องมีข้อความหนึ่งถูก จะผิดทั้งคู่ไม่ได้ (Everything is either A or not-A) เช่น กระจกเป็นสิ่งที่ขาว หรือไม่ก็ต้องเป็นสิ่งที่ไม่ขาว

จะเห็นได้ว่า กฎความคิดของอริสโตเติลทั้งสามข้อนี้วางอยู่บนความเชื่อที่ว่า ธรรมชาติมีกฎตายตัวและมนุษย์สามารถเข้าใจได้ด้วยเหตุผล ทำให้ลักษณะนิสัยของคนกรีกชอบคิดและวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ และจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม (abstract) หลังจากนั้นจะสร้างกฎเกณฑ์ เพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ มรดกของคนกรีกให้ไว้แก่โลกคือ นิสัยในการใช้สติปัญญาและการคิดใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบตามหลักตรรกศาสตร์ จึงเป็นรากฐานการคิดแสวงหาความรู้และให้กำเนิดวิทยาการต่างๆของโลกตะวันตกสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เซนต์ ลูค (St. Luke) ได้กล่าวถึงคนกรีกไว้ว่า คนกรีกชอบใช้เวลาส่วนตัวไปกับการได้ยิน ได้ฟัง ได้บอกเล่าเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ คนกรีกมีวิธีเฝ้าความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของโลก โดยสร้างรูปแบบ (Model) มาอธิบายมัน ด้วยการจัดประเภทของวัตถุ, เหตุการณ์ต่าง ๆ และสร้างกฎทั่วไป เพื่ออธิบายสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นระบบ วิธีการคิดเช่นนี้ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เรขาคณิต ตรรกศาสตร์ ปรัชญา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และชาติพันธุ์วิทยา

ปรัชญาจีน

นักปรัชญาจีนไม่สนใจแสวงหาปรมัตถ์อย่างที่นักปรัชญาตะวันตกยุคกรีกโบราณมุ่งแสวงหา เมื่อไม่สนใจถึงปรมัตถ์ก็ไม่จำเป็นต้องหาวิธีที่จะรู้ถึงปรมัตถ์นั้น นักปรัชญาจีนให้ความสำคัญในเรื่องมนุษย์ด้วยกันว่า จะทำอย่างไรคนจึงจะเป็นคนดี มีความสุข ทำอย่างไรสังคม ประเทศ และโลกจะมีความสุข ดังสูตรของปรัชญาจีนซึ่งมี 8 คำ คือ

ซิวก็	แปลว่าอบรมฝึกฝนตนเอง
อั่งนัง	แปลว่ายังความสงบสุขให้แก่ผู้อื่น
ไหลเสีย	แปลว่าทำภายในตนให้มีคุณธรรม
วู้ว้าง	แปลว่าทำภายนอกให้เป็นกษัตริย์นักปกครองที่ดี

ทั้ง 8 คำนี้มีความหมายให้แต่ละคนสนใจฝึกฝนตนให้มีคุณธรรมและความสามารถ แล้วนำความดีและความสามารถนั้นออกมาบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม (พิน ดอกบัว, 2542) ปรัชญาจีนแตกต่างจากปรัชญาตะวันตกที่ต้องการรู้เพื่อรู้ แต่ปรัชญาจีนเน้นจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต

สังคมจีนโบราณได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากปรัชญาเหลาจื๋อ ปรัชญาขงจื๊อ และพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชาวจีนอย่างมากในช่วงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 3 และหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ผสมผสานกับหลักคำสอนของลัทธิดั้งเดิมของจีนได้เป็นอย่างดี ไม่มีความขัดแย้งกันในแง่ของวิถีชีวิตแต่อย่างใด กล่าวคือ ปรัชญาขงจื๊อมุ่งแก้ไขปัญหาลัทธิ เน้นประโยชน์ในปัจจุบัน ปรัชญาเต๋าหนีปัญหาลัทธิ สอนให้ใช้ชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ เน้นประโยชน์ในอนาคต พระพุทธศาสนาเข้าไปเสริมเพิ่มเติมความคิดเดิมในส่วนของการเน้นประโยชน์ในชาติหน้า ซึ่งชาวจีนเองก็ผสมผสานทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกันเป็นอย่างดีและทั้งสามความคิดนี้ได้มีอิทธิพลต่อวิถีคิดและวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนจีนสืบเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน

หยิน-หยาง

เหลาจื๊อ ได้เสนอความคิดเห็นของเขาที่ปรากฏในคัมภีร์ที่มีชื่อว่า เต๋า เต๋อ จิง (Tao The Ching) ที่ได้ประมวลหลักความคิดเกี่ยวกับลัทธิเต๋าไว้ในคัมภีร์เล่มนี้ได้เสนอข้อคิดทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต รวมถึงข้อคิดทางด้านสังคมและการเมืองไว้ด้วย หากพิจารณาคำว่า “เต๋า” ในภาษาจีน แปลว่า “หนทาง” หรือ “วิถี” (พจนานุกรมสันติ, 2544) กล่าวคือ เต๋าหมายถึงมรรควิธีที่ควรดำเนินตามหรือเป็นหลักแห่งความประพฤติ เหลาจื๊อสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตสอดคล้องและกลมกลืนไปกับธรรมชาติ ไม่ฝืน ไม่ตั้งตน สัญลักษณ์ของเต๋า คือรูปหยินหยาง หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นของคู่ตรงกันข้าม อันทำให้เกิดความสมดุล หยิน หมายถึง ความมืด ความหนาวเย็น ความอ่อนแอและเพศหญิง ส่วนหยาง หมายถึง ความสว่าง ความร้อน ความเข้มแข็งและเพศชาย เป็นต้น ในคัมภีร์เต๋า เต๋อ จิง บทที่ 36 กล่าวไว้ว่า

ผู้ที่ถูกลดทอน

จะต้องมีมากมาก่อน

ผู้ที่อ่อนแอ

จะต้องเข้มแข็งมาก่อน

ผู้ที่ตกต่ำ

จะต้องยิ่งใหญ่มาก่อน

ผู้ที่ได้รับ

จะต้องให้มาก่อน

เหล่านี้คือนัยที่แสดงออกให้ปรากฏ

ความอ่อนละมุนมีชัยเหนือความแข็งแกร่ง

ควรปล่อยให้มีจนอยู่ในสภาวะก็จะดีกว่า

เหมือนดั่งเก็บงำคัดราวุธทั้งมวล

ของบ้านเมืองไว้มิให้ใครแลเห็น (พจนานุกรม, 2544)

เหลาจื้อมิเคยประกาศตัวเป็นศาสดาก่อตั้งศาสนา ภายหลังคนอื่นได้ยกย่องท่านเป็นศาสดาภายหลังที่ท่านเสียชีวิตไปแล้วและยกคัมภีร์เต๋า เต๋อ จิง ของเหลาจื้อมีคัมภีร์ของศาสนา ศาสนาเต๋าจึงประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ ลักษณะเต๋าที่เป็นปรัชญาที่ได้จากปรัชญาเต๋าของเหลาจื้อมี กับลักษณะที่เป็นศาสนา หนักไปในทางไสยศาสตร์ นักบวชเต๋อบางพวกพากันปลีกตัวออกจากสังคมไปปฏิบัติธรรม เพื่อบรรลุเต๋า แต่นักบวชอีกพวกหนึ่งพอใจในอิทธิฤทธิ์เวทย์มนต์ต่าง ๆ พยายามคิดค้นแสวงหา และทดลองทางด้านไสยศาสตร์เพื่อความศักดิ์สิทธิ์และมีฤทธิ์เดชต่าง ๆ

มนุษย์อยู่ในความสัมพันธ์

ขงจื๊อ นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงของจีน ความคิดของขงจื๊อมีลักษณะเป็นปรัชญามากกว่าศาสนา เน้นสั่งสอนให้ประพฤติดีเพื่อประโยชน์สุขในโลกนี้มากกว่าโลกหน้า ขงจื๊อเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลโดยเชื่อว่าความเจริญหรือความเสื่อมของโลก ของสังคม เกิดมาจากปัจเจกชนหรือแต่ละบุคคลเป็นรากฐาน เพราะฉะนั้นรัฐจะต้องพัฒนาคนให้ดีเสียก่อน แล้วสังคม ประเทศ ตลอดจนถึงโลกก็จะดีขึ้นตามอัตโนมัติ ขงจื๊อได้วางระบบการศึกษาเพราะเชื่อว่า การศึกษาสามารถขัดเกลาคนให้มีคุณธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี และนิติธรรมนิยม จารีตประเพณี ก็สามารถทำให้สังคมดีขึ้นได้ สังคมแบบขงจื๊อจึงเป็นสังคมที่เน้นรายละเอียดหน้าที่ระหว่างบุคคลทำให้ตนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นสังคมที่เรียกว่า สังคมแบบอินทรีย์นิยม (Social Organism) เป็นสังคมที่กำหนดหน้าที่ระหว่างกันและกัน มีหลักจริยธรรมที่กำหนดแนวทางปฏิบัติระหว่างคนในสังคมอย่างชัดเจน ขงจื๊อได้จัดหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันหรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองคือ เมตตา สุจริต จงรักภักดี ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาคือ เมตตา กตัญญูกตเวที ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา คือ รัก ซื่อสัตย์ รับผิดชอบในหน้าที่แห่งตน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่คือ การเคารพ และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่อเพื่อนคือ ความจริงใจ ขงจื๊อให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกชนน้อยมาก มนุษย์จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามความสัมพันธ์นั้นๆ มนุษย์แฝงฝังอยู่ในความสัมพันธ์ทำให้ปรัชญาของขงจื๊อไม่มุ่งที่จะแยกแยะ “ความเป็นมนุษย์” ออกจากบริบท กระบวนการขัดเกลาความเป็นมนุษย์ด้วยระบบการศึกษาหรือนิติธรรมนิยม จารีตประเพณี ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องส่วนรวม (Collective Activity) เพราะมนุษย์ไม่อาจแยกออกจากความสัมพันธ์ อาจารย์สุวรรณ สภาอานันท์ได้กล่าวไว้ว่า

“ในบริบททางความคิดของขงจื๊อ การดำรงอยู่ของมนุษย์ (Existence) เป็นรากฐานแห่งการแสวงหาความรู้ทางปรัชญา “การดำรงอยู่” ในที่นี้เป็นการดำรงอยู่อย่างเป็นรูปธรรมภายในเครือข่ายความสัมพันธ์ชุดใดชุดหนึ่งเสมอ การมองมนุษย์ว่าโดยพื้นฐานแล้ว แฝงฝังอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และอยู่ในจุดเชื่อมต่อกาลเวลาระหว่างอดีตกับอนาคต...ขงจื๊อ ปลุกฝังปรัชญา (การคิด) ไว้กับกระบวนการทางวัฒนธรรม ปรัชญาสำหรับขงจื๊อมิใช่การก้าวข้ามหรืออยู่เหนือวัฒนธรรมหรือการสร้างปมฐานคติ อันเป็นจุดเริ่มต้นของ

กระบวนการคิดอื่นทั้งหมด หรือการหาพื้นฐานสุดท้ายของความรู้ (Ultimate Foundation of Knowledge) แต่เป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นภายในเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์” (สุวรรณ สถาอานันท์, 2543)

ปรัชญาเหลาจื๋อหรือปรัชญาเต๋ากับปรัชญาขงจื๊อมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนจีนอย่างมาก ปรัชญาทั้งสองช่วยกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมจีนขึ้นมาจนได้ชื่อว่าเป็นแม่แห่งอารยธรรมแห่งหนึ่งของโลก หลักความคิดของปรัชญาทั้งสองไม่ได้มุ่งแสวงหาความจริงมากเท่ากับการแสวงวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในโลก ขงจื๊อนั้นเน้นความเป็นอยู่บนพื้นฐานของการกินดีอยู่ดีและการศึกษา บัณฑิตบุคคลทำงานไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของตนเองแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของครอบครัวโดยรวม ในสมัยจีนโบราณ ชายหนุ่มมักคาดหวังเรียนสูงๆ เพื่อจะได้ไปสอบเป็นขุนนาง แต่ชายหนุ่มไม่ได้คาดหวังเป็นขุนนางเพื่อความเจริญก้าวหน้าส่วนตัวของเขาเอง แต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการกินดีอยู่ดีของครอบครัว ซึ่งความคิดของขงจื๊อสอดคล้องกับความคิดของเต๋าได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยการชื่นชมกับสิ่งที่ขัดแย้ง โดยหลักคิดแบบขงจื๊อได้บูรณาการเข้ากับความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาของเต๋า ทว่าการอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและวิถีชีวิตเกี่ยวกับชนบท คนจีนได้รับอิทธิพลจากเต๋ามากกว่าขงจื๊อ แต่การอธิบายเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ศาสนา ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมักจะนำแนวคิดของขงจื๊อมาปรับใช้มากกว่า เราจะได้เห็นได้จากอิทธิพลของเต๋าที่มีต่อภาพวาดโบราณและศิลปะที่ปรากฏในถ้ำวัน ซาม เครื่องปั้นดินเผา เห็นภาพคนตกปลา คนอยู่ใต้ต้นไม้ แต่อิทธิพลของขงจื๊อที่มีต่อภาพวาดโบราณจะเป็นภาพครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกัน ดังมีภักติจีนได้กล่าวไว้ว่า คนที่ประสบความสำเร็จจะใช้แนวทางแบบขงจื๊อ แต่คนที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวจะใช้แนวทางแบบเต๋า (Nisbett, 2003)

ตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก

สังคมกรีกโบราณแตกต่างจากสังคมจีนโบราณกล่าวคือ สังคมกรีกโบราณเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่ผู้คนชอบถกเถียงและโต้แย้งกัน เพื่อแสวงหาความรู้ นักปรัชญากรีกต้องการทำความเข้าใจธรรมชาติของโลก เมื่อคนกรีกค้นพบเหตุการณ์ที่มีลักษณะสม่ำเสมอ ก็จะพยายามสร้างทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ขึ้นมาอธิบายเพื่อขยายองค์ความรู้ ทำให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของกรีกมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป เมื่อมีเวลาว่างคนกรีกมักใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ไปกับการแสวงหาความรู้ คำว่า School มาจากคำภาษากรีกว่า Schole หรือ Leisure หมายถึง อีสราภาพในการแสวงหาความรู้ พ่อค้ากรีกนิยมส่งบุตรชายไปโรงเรียน เพื่อดื่มด่ำตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของตน และเมื่อมีเวลาว่างหรือในโอกาสพิเศษ คนกรีกจะหาเวลาไปดูละครหรืออ่านบทกวี เพื่อดื่มด่ำประสบการณ์สุนทรียภาพ ความสุขของคนกรีกอยู่ที่อีสราภาพและพรสวรรค์ ดังสะท้อนในศิลปะกรีก เราจะเห็นภาพโกลีไธไวน์ หรือภาชนะเครื่องปั้นดินเผา เป็นภาพที่เต็มไปด้วยสงคราม กีฬา และบุคคลเสเพล หรือการบรรเลงดนตรีด้วยเสียงแบบ Polyphonic ที่มีสไตล์การเล่นด้วยเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดด้วยเสียงหลาย ๆ แบบ

สังคมจีนโบราณได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากปรัชญาเต๋า ปรัชญาขงจื๊อ และพระพุทธศาสนา ได้เข้ามากำหนดวิถีคิดและวิถีชีวิตของคนจีน ขณะที่ปรัชญาตะวันตกสนใจภาววิทยาและญาณวิทยาที่ค้นหา

ความจริงของธรรมชาติทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แต่ปรัชญาจีนกลับสนใจที่ตัวมนุษย์ เน้นจริยธรรมในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข คนจีนไม่สนใจสร้างกฎที่นำมาใช้ถึงความจริงแบบนามธรรม (Abstract Speculation) ทำให้ล้มเหลวที่จะพัฒนาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งวิธีการคิดเช่นนี้ได้ไปสกัดกั้นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของคนจีน นักปรัชญาท่านหนึ่งชื่อว่า Yu-lan Fung ได้ให้ข้อสังเกตคำถามเกี่ยวกับคำว่า “ทำไม” เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยปรากฏในสังคมจีนเท่าใดนัก โดยเฉพาะการตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิดที่เป็นนามธรรมเกี่ยวกับลักษณะของธรรมชาติ คนจีนมีความเข้าใจธรรมชาติพื้นฐานของโลกแตกต่างจากคนกรีกคนจีนยุคโบราณศึกษาเกี่ยวกับสวรรค์ คนจีนเชื่อว่าเมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจักรวาล (Cosmic) เช่น comet (ดาวหาง), eclipse (คราส) ทำนายว่า จะมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นบนโลกอย่างเช่น จะมีผู้พิชิตที่ยิ่งใหญ่มาเกิดบนโลก จากวิธีการคิดของคนจีนดังกล่าวนี้ทำให้เมื่อคนจีนโบราณค้นพบเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ คนจีนจะไม่ได้มีความสนใจที่จะตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นองค์ความรู้มาอธิบายมัน จึงทำให้องค์ความรู้ไม่ได้ขยายขอบเขตออกไป แม้ว่าคนจีนจะสามารถประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญไว้มากมาย ได้แก่ ชลประทาน หมึก เครื่องถ่วงดินเผา เซรามิก โกลน (Strup) รถเข็นมีล้อ เครื่องชุดเจาะ เป็นต้น

เมื่อคนจีนมีเวลาว่างจะไปเยี่ยมญาติ ที่เรียกว่าระพิเศษนี้ว่า เซ่งเม้ง เป็นการไปเยี่ยมเยียนญาติหรือผู้ที่ให้ความเคารพ ใครที่ได้รับการไปเยี่ยมก่อนแสดงว่าผู้นั้นได้รับความสำคัญก่อน อาจกล่าวได้ว่า คนจีนมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองแตกต่างจากคนกรีกกล่าวคือ คนจีนมองตัวตนที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Harmony) ไม่ใช่ตัวตนที่เป็นปัจเจกบุคคล (Individual) คนจีนไม่ค่อยสนใจใช้ความสามารถและสติปัญญาไปควบคุมคนอื่นหรือสภาพแวดล้อม แต่จะให้ความสนใจในการควบคุมตนเองมากกว่า คนจีนจึงไม่ค่อยไปขัดแย้งกับคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวของตนเองหรือคนในหมู่บ้าน ลักษณะนิสัยของคนจีนจึงมีลักษณะว่าอ่อนส่อนง่าย เชื่อฟังผู้ปกครอง ความสุขของคนจีนอยู่ที่ทำตัวเองให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ให้มีความกลมกลืน เอกภาพ สนิทสนมกับคนอื่น ดังสะท้อนให้เห็นในงานศิลปะ ภาชนะของจีนเป็นภาพการสังสรรค์กันในครอบครัว หรือการดื่มด่ำความสุขในชนบท หรือการบรรเลงดนตรีด้วยเสียงแบบ Monophonic ที่เน้นความเป็นเอกภาพ นักร้องจะร้องด้วยโน้ตเดียวกันในเวลาเดียวกัน

มีเรื่องเล่าโบราณของคนจีนเป็นที่รู้จักกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวเกี่ยวกับชาวนามีม้าหนึ่งตัวและม้าตัวนั้นหนีไป ม้าตัวที่หนีไปมีความสำคัญแก่ชาวนาชรามาก พอเพื่อนบ้านได้รู้ว่าม้าของชายชราหนีไปก็ได้มาแสดงความเสียใจ แต่ชายชรากลับพูดว่า ไม่รู้ว่าโชคดีโชคร้าย ชายชราปฏิเสธความเห็นใจจากเพื่อนบ้าน และเขาก็ได้กลับมาพร้อมกับม้าป่าอีกหนึ่งฝูง ชาวนาจะมาแสดงความยินดีกับชายชรา แต่ชายชรากลับพูดว่า ไม่รู้ว่าโชคดีโชคร้าย อีกสองสามวันต่อมา ลูกชายของชายชรากลับมาเห็นม้าป่าที่พยศย์เลยต้องการที่จะขึ้นขี่ม้าป่าเพื่อต้องการฝึกมัน ม้าป่าสะบัดลูกชายของชายชราและทำให้ขาหัก เพื่อนบ้านมาแสดงความเสียใจต่อโชคร้ายของชายชรา ชายชราพูดเหมือนเดิมว่าไม่รู้ว่าโชคดีโชคร้าย สองอาทิตย์ต่อมา กองทหารมาที่หมู่บ้านนี้เพื่อต้องการเกณฑ์ชายหนุ่มไปเป็นกำลังพลช่วยรบ แต่เนื่องจากลูกชายของชายชราบาดเจ็บจึงไม่เข้าเกณฑ์ไปเป็นทหาร เรื่องที่เล่ามาทั้งหมดสามารถเล่าต่อ ๆ ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เรื่องเล่านี้แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานทางความคิดของคนตะวันออกต่อวิถีชีวิตของพวกเขา วิถีชีวิตที่พวกเขามองว่า ชีวิตมีแต่

ความเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนและเต็มไปด้วยความขัดแย้ง การที่จะเข้าใจวิถีชีวิตและดื่มด่ำต่อความสุขต่อการใช้ชีวิตได้นั้น จำเป็นจะต้องได้เรียนรู้กับสิ่งตรงข้ามที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ สิ่งที่คุณเหมือนจะถูกต้อนมันอาจจะเปลี่ยนแปลงไปทางตรงกันข้ามกลายเป็นสิ่งที่ผิดได้ ไม่มีอะไรแน่นอน นายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของจีนในช่วงสมัยต้น ๆ ของคอมมิวนิสต์ชื่อ จู เอน ไหล ได้ตอบคำถามต่อคนที่ถามถึงความคิดเห็นของเขาเกี่ยวกับการปฏิวัติฝรั่งเศสว่า มันมีประโยชน์อะไรบ้าง จู เอน ไหล ตอบสั้น ๆ ว่า “มันเร็วเกินไปที่จะกล่าว”

สรุปได้ว่า การมองตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออกมีความแตกต่างกัน เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและแนวคิดทางปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อการมองตัวตน คนกรีกมองตัวตนที่มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลที่มีความรู้สึกลึกซึ้ง แต่ละคนมีเสรีภาพในการใช้ชีวิตและการแสวงหาความรู้ด้วยการใช้หลักเหตุผล ตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันตกคือ ตัวตนเอกเทศ (Autonomous Self) ที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับคนอื่น ขณะที่ปรัชญาตะวันออกได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเหลาจื๋อ ปรัชญาขงจื๊อ และพระพุทธศาสนา ที่หล่อหลอมโครงสร้างทางสังคมและแนวคิดที่มีต่อตนเอง ตัวตนในมุมมองปรัชญาตะวันออกคือ ตัวตนสัมพันธ์ (Relational Self) ที่มีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน เป้าหมายของชีวิตไม่ได้อยู่ที่เสรีภาพ แต่อยู่ที่สมานฉันท์และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม สอดคล้องกับปรัชญาขงจื๊อที่มุ่งสร้างวิถีทางดำเนินชีวิตให้สอดคล้องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคม ขณะที่ปรัชญาเหลาจื๊อมุ่งสร้างวิถีทางดำเนินชีวิตให้สอดคล้องระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมีเต๋าเป็นอุดมคติของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งตอบคำถามเรื่องความทุกข์และการดับทุกข์แห่งชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- พระราชวรมนู (ประยูร ธมมจิตโต). (2544). *ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พิน ดอกบัว. (2542). *ปวงปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2548). *อารยธรรมมนุษย์ หน่วยที่ 11-15*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). *อารยธรรมมนุษย์ หน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวรรณ สถาอานันท์. แปลและเรียบเรียง. (2551). *หลุนอี่ว: ขงจื๊อสนทนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ สถาอานันท์. (2543). *กระสารถารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ อำนาจ และจารีต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kupperman, J.J. (1999). *Learning from Asian Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.
- Nisbett, R.E. (2003). *The Geography of Thought*. New York: The Free Press.

จิตวิทยากับพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธิปัญญา

Psychology and the development of Cognitivism learning

สิบเอกนพเก้า สุโพธิ์

Sergeant Noppakao Supho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: noppakao.sup@mcu.ac.th

Retrieved: February 15, 2023; Revised: February 27, 2023; Accepted: March 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง จิตวิทยากับพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธิปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงพุทธและการเรียนรู้เชิงจิตวิทยาตะวันตก จากผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาความรู้เชิงพุทธิปัญญา เป็นการสังเกตตนเองแล้วปรับปรุงให้มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ เพราะเกิดจากแรงจูงใจภายในที่นำมาพัฒนาความรู้ โดยที่ไม่ต้องรอให้คนอื่นมาบอกกล่าว การพัฒนาการเรียนรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ใช้หลักการส่งพลังความเมตตาให้เกิดความเชื่อมโยงไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและปลอดภัย มุ่งไปสู่กระบวนการฝึกฝนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่อง ขยายผลไปสู่ผู้อื่นกลายเป็นกลุ่มก้อนให้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ส่วนการพัฒนาความรู้ตามหลักนักทฤษฎีตะวันตก คือ การพัฒนาการเรียนรู้จากพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมด้วยตนเอง สามารถเลือกหาสิ่งที่ตนชื่นชอบมาสร้างแรงจูงใจในการเริ่มต้นพัฒนาการเรียนรู้ พฤติกรรมพัฒนาความรู้ของมนุษย์จึงเกิดจากองค์ประกอบ ที่เป็นปัจจัยภายในตัวของบุคคล ได้แก่ ความเชื่อการรับรู้ตนเอง การมีเงื่อนไขเชิงพฤติกรรม การมีเงื่อนไขเชิงสิ่งแวดล้อม มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนที่มีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

คำสำคัญ: จิตวิทยา, การเรียนรู้, ปัญญา

Abstract

The article on Psychology and the Development of Buddhist Learning aims to study the development of Buddhist knowledge and Western psychological learning. From the results of the study, it was found that the development of Buddhist knowledge is self-observation and then improvement to change in the direction for the better. It is the proud development of self-learning behavior because it is motivated by the internal

motivation that is used to develop knowledge. You don't have to wait for someone else to tell you. The development of such learning requires the principle of deliberate consideration. Use the principle of compassion to connect to living happily and safely. Continue to the process of training for life. Expand the results to others, becoming a group to support the development of learning sustainably.

The development of knowledge, according to Western theorists, is the development of behavioral learning in the environment itself. They can choose to find their favorite things to motivate them to start developing their learning. Human cognitive development behavior is therefore caused by elements that are factors within the person, namely beliefs, self-perception. Behavioral conditions, environmental conditions. Continuous interaction is a process that is always related to each other.

Keywords: Psychology, Learning, Wisdom

บทนำ

ในปัจจุบันระบบสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม ต้องแสวงหาปัจจัยทางวัตถุเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างมากมาใช้ในการใช้ชีวิตมุ่งเป้าไปสู่การแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นปัจจัยให้มนุษย์มุ่งเป้าไปสู่กระบวนการทางความคิดพัฒนาทางวัตถุอย่างไม่ที่สิ้นสุด ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมา เกิดจากการใช้ชีวิตมุ่งเน้นปัจจัยภายนอก คือ วัตถุมากกว่าปัจจัยภายในคือหลักปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนาในฐานะสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ การใช้ชีวิตจำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมยึดเหนี่ยวมายาวนาน พระพุทธศาสนาจึงได้ชี้ทางแก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยความรู้ที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพตามเป็นจริงของโลก ระบบความรู้นี้เริ่มต้นที่การตรัสรู้ของพระพุทธองค์ มนุษย์สามารถที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโลกทั้งภายในและภายนอกของชีวิตได้อย่างกว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุด (ระวี ภาวิไล, 2558)

หลักปัญญาทางพระพุทธศาสนา คือ การรอบรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ปัญญาทางโลก คือ ความรอบรู้ในเรื่องวิชาการต่าง ๆ ของชาวโลกเป็นความรู้ในการประกอบกิจการอาชีพหล่อเลี้ยงชีวิตหรืออำนวยความสะดวกในสังคม โดยอาศัยแนววิทยาศาสตร์ในการพัฒนาวัตถุสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ในโลกมุ่งเป้าไปสู่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุน 2) ปัญญาทางธรรม คือ ความรอบรู้ในเรื่องการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาจิตใจให้มีความสุขภายใน ลดความโลภ ความโกรธ ความหลงอันเป็นรากฐานแห่งความทุกข์ ปัญญาดังกล่าวเกิดได้จากการฟัง การอ่าน จากการคิดพิจารณา แนวทางที่สำคัญนี้เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาทางปัญญาของมนุษย์ให้อยู่รอดอย่างมีความสุข

การพัฒนาปัญญา คือ การสร้างปัญญาให้เจริญงอกงามมากขึ้นซึ่งเกิดขึ้นจากการฟัง การอ่าน การพิจารณา หลักการสำคัญคือการตั้งใจฟังอย่างมีสมาธิ การอ่านอย่างมีสมาธิเพื่อรับรู้ในสิ่งที่มีสาระ รู้จักแยกแยะเนื้อหาอย่างมีปัญญา สรุปใจความสำคัญได้อย่างมีศิลปะ ปราศจากอคติต่อเนื้อหาที่พบเห็น มีความ

เป็นกลางให้ความจริงปรากฏจากสติปัญญาจากการอ่าน การฟัง จึงจะเรียกได้ว่าเป็นผู้แสวงหาปัญญาอย่างมี
ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ความรู้เป็นเพียงเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมภายในแต่สิ่งมีมูลค่าเพิ่มจากความรู้
คือการนำความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติ ให้เกิดผลผลิตจากความรู้อย่างเป็นรูปธรรม นำพาประโยชน์จากความรู้ไปสู่
การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จึงเรียกได้ว่าเป็นผลผลิตจากปัญญาและความรู้

ส่วนจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่สอนด้วยเรื่องการสร้างบุคลิกภาพให้งามสง่าพระพุทธศาสนาสอนเรื่องจิต
ของมนุษย์ มีคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เรียกว่าพุทธจิตวิทยา จึงเรียกได้ว่าการเสริมสร้างความงาม
ภายนอก ภายในอย่างผสมผสานสู่ความงามสง่าที่แท้จริง พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้น มีพลังในการควบคุม
กาย แต่ถึงอย่างนั้น จิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศไปจากกาย เพราะจิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน
ในหลักของพระอภิธรรม จิตของมนุษย์หรือของสัตว์มีความละเอียดอ่อนสามารถจำแนกประเภทได้อย่าง
หลากหลาย เมื่อนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับแนวคิด เรื่องจิตวิทยาทาง
ตะวันตกแล้วจะ พบว่า จิตวิทยาทางตะวันตกจะศึกษาเรื่องของจิตและกระบวนการทำงานของจิตในแง่ของ
พฤติกรรมทางกายภายนอกด้วยการพิสูจน์ทดลองตามหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนพุทธศาสนานั้น ศึกษาเรื่องของ
จิตและกระบวนการทำงานของจิตในมุมมองของการปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกฝนจิต ด้วยการปฏิบัติธรรมทั้งในด้าน
สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน โดยมุ่งทำให้จิตมีศักยภาพที่จะสามารถเอาชนะหรือควบคุมกิเลสได้
ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นชีวิตที่ต้องฝึกฝนควบคุมตนเองได้ การที่มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม ต้องศึกษาฝึกฝน
พัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบของการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมทางจิตใจและปัญญาที่ได้ฝึกฝน
พัฒนาตนเองดีแล้ว แต่ถ้ามนุษย์ไม่เรียนรู้ไม่มีการฝึกฝนควบคุมตนเองแล้ว การเป็นมนุษย์ก็ไม่สมบูรณ์แบบ
(พระมหาโสภณ วิจิตรธมฺโม, 2560)

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพุทธิปัญญา

ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีของ
ศาสตราจารย์เบนดูราแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกาเบนดูรามีความเชื่อว่
การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Bandura 1963) จึงเรียกว่า
“การเรียนรู้โดยการสังเกต”หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่
อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ เบนดูราอธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม
ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน

เบนดูรา จึงเปลี่ยนชื่อทฤษฎีการเรียนรู้ของเขาว่า การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ต่อมา
ได้เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) ทั้งนี้เนื่องจากเบนดูรา
พบจากการทดลองว่าสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต คือ ผู้เรียนจะต้องเลือกสังเกตสิ่งที่
ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัส (Encoding) ในความทรง
จำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร
และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (metacognitive) เบนดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตจึง

เป็นกระบวนการทางการรู้คิดหรือพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Observational Learning หรือ Modeling) เบนดูรา (Bandura) มีความเห็นว่าทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่า ๆ กันเบนดูรา กล่าวว่า คนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราอยู่เสมอการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกันพฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สำหรับตัวแบบไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแบบที่มีชีวิตเท่านั้นแต่อาจจะเป็นตัวสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์หรือภาพยนตร์หรืออาจจะเป็นรูปภาพการ์ตูนหนังสือก็ได้

การปรับพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักของศาสตร์สมัยใหม่เป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทยเป็นศัพท์ใหม่สำหรับคนไทย จากหลักฐานทางเอกสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ พบว่า ได้มีการพัฒนาเทคนิคการปรับพฤติกรรมขึ้นมาและนำไปใช้แก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างจริงจังเมื่อประมาณ 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเอง จากหลักฐานเอกสารที่ปรากฏ พบว่า การปรับพฤติกรรมในประเทศไทยเริ่มเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 10 ปีเศษที่ผ่านมาเอง เรื่องการปรับพฤติกรรมจึงจัดว่าเป็นของใหม่สำหรับประเทศไทย (ประเทือง ภูมิภักทราคม, 2540 : 32) แต่สิ่งเหล่านี้อยู่กับคนไทยมานานแล้วโดยที่คนไทยไม่รู้ ว่าการปรับพฤติกรรม คือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐานหรือการปรับอินทรีย์ 5 ในพระพุทธศาสนานั้นเอง มีนักจิตวิทยาทางตะวันตกหลายคนที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์แต่ละคนก็มีวิธีการแตกต่างกันออกไป เบนดูราเป็นนักจิตวิทยาคนหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ โดยเขาให้ชื่อทฤษฎีของเขาว่าทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมทฤษฎีของเขาได้รับการยอมรับจากนักจิตวิทยาและนักวิชาการอย่างกว้างขวาง

เบนดูรา มีแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่น่าศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกรรมของพระพุทธศาสนาอยู่บ้าง คือ เบนดูราเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากองค์ประกอบ 3 อย่างคือ

- (1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal person factor = P) อันได้แก่ ความเชื่อการรับรู้ตนเอง
- (2) เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior condition = B)
- (3) เงื่อนไขเชิงสิ่งแวดล้อม (Environmental condition = E) ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบนี้มีลักษณะต่อเนื่องเป็นขั้นตอน เป็นระบบที่เกี่ยวกันไว้ (Interlock system) โดยแต่ละองค์ประกอบต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกันซึ่งอิทธิพลแต่ละอย่างจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม (Bandura, 1977)

เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและปัจจัยสภาพแวดล้อม พฤติกรรม (P) และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม (B) องค์ประกอบส่วนบุคคล (E) มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (A. Bandura, 1986 : 24) กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรมพฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกันทั้งสามอย่างนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เบนดูราคิดวิธีการปรับพฤติกรรมมนุษย์ขึ้นมาหลายวิธี เช่น การเลียนแบบจากตัวแบบ การเพิ่มแรงจูงใจ เป็นต้น

กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรมพฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้

เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ทั้งสามอย่างนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เบนดูราคิดวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ขึ้นมาหลายวิธี เช่น การเลียนแบบจากตัวแบบการเพิ่มแรงจูงใจ เป็นต้น

เบนดูรา ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ การสังเกตตนเองจะช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ โดยความภาคภูมิใจเพราะมันเกิดจากแรงจูงใจภายในของเขาเอง โดยธรรมชาติมนุษย์ไม่ต้องการให้คนอื่นสอน ถ้ามีคนมาบอกว่า ควรทำอย่างนั้น ไม่ควรทำอย่างนี้ เขาจะไม่ชอบและจะไม่ทำตามแต่ถ้าเขาเห็นว่า การมีพฤติกรรมนั้น ๆ จะทำให้เขาได้รับความเคารพนับถือหรือความยกย่องเขาก็จะค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมของเขาโดยไม่ต้องให้คนอื่นมาบอก ซึ่งก็ตรงกับพระพุทธพจน์ว่า “อดตนา โจทยตตานํ ปฏิมํเสถ อดตนา, ภิกขุเธจเจเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาคุณตนด้วยตนเอง” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/379/75)

เบนดูรา มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คน อาจมีความสามารถไม่ต่างกันแต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่า คน 2 คนนี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในคนคนเดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน เบนดูรา เห็นว่าความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้น สิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออกจึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาวะการณ์นั้น ๆ นั่นเอง คือ ถ้าเรามีความเชื่อว่าเรามีความสามารถ เราก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถจะมีความอดทนอดสาหัสไม่ห่อถอยง่ายและจะประสบความสำเร็จในที่สุด (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550)

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลักของเบนดูราใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมของคนอื่น การเลียนแบบพฤติกรรมของคนอื่นแนวทางการเรียนรู้ โดยการสังเกตแนวทางการกำกับตนเอง และแนวทางการรับรู้ความสามารถของตนเอง วิธีการเรียนรู้โดยการสังเกตของเบนดูราจำแนกเป็น 2 วิธี ได้แก่ การเรียนรู้จากผลของการกระทำและการเรียนรู้จากการเลียนแบบ

การกำกับตนเอง คือ กระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อควบคุมความคิดความรู้สึกและการกระทำของตนเอง ด้วยผลกรรมที่หามาเองเพื่อสำหรับตัวเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คน อาจมีความสามารถไม่ต่างกันแต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่า คน 2 คนนี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในคนคนเดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน ความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ สิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออกจึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาวะการณ์นั้น ๆ มนุษย์จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถจะมีความอดทนอดสาหัสไม่ห่อถอยง่ายและจะประสบความสำเร็จในที่สุด

การพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา

ปรัชญาและหลักการพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษาการสังเคราะห์ปรัชญาและหลักการพื้นฐานสามารถสรุปได้ว่า ปรัชญาพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (humanistic value) ว่า มนุษย์มีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีประสบการณ์ตรงเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของการพัฒนาตนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา และกระบวนทัศน์องค์รวม (holistic paradigm) คือ การปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วยทัศนะที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่งและสรรพสิ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์กับสรรพสิ่งต่างเป็นองค์รวมของกันและกันหลักการพื้นฐานการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสามารถสังเคราะห์เป็น “หลักจิตตปัญญา 7” หรือเรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 C's ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาตนเองได้ อันประกอบด้วย

1) หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) คือ การเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ แนะนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ทำงานอย่างใคร่ครวญทั้งในด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (interpersonal) และด้านภายในบุคคล (intrapersonal)

2) หลักความรักความเมตตา (Compassion) คือ กระบวนการในการใช้พลังแห่งความเมตตาส่งพลังความเมตตา หวังดีแก่กันและกันภายใต้การจัดกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อมและบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (สัปปายะ)

3) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connection) คือ กระบวนการในการเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ เข้ากับการดำเนินชีวิตและนำไปสู่การทำให้กระบวนการเข้าสู่ภายใน (internalization) บูรณาการสู่ชีวิตและการเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้คนชุมชนและจักรวาล

4) หลักการเผชิญหน้า (Confronting) คือ การออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง เพื่อเข้าเผชิญกับพื้นที่เสี่ยงเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ และเข้าใจถึงข้อจำกัดและศักยภาพของตนเองต่อการเรียนรู้และพัฒนา

5) หลักความต่อเนื่อง (Continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของการดำเนินชีวิตช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยเอื้อให้ศักยภาพการเรียนรู้ได้รับการปลดปล่อยและสามารถเข้าทำงานเพื่อบ่มเพาะพัฒนา

6) หลักความมุ่งมั่น (Commitment) กระบวนการเอื้อให้เกิดการฝึกฝนและนำไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกัน ที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับชีวิตแนวทางการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาอย่างไรก็ตามการพัฒนาตนเองตามแนวจิตตปัญญาศึกษา เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองด้วย

กระบวนการซึ่งจำเป็นต้องผ่านการอบรม การฝึกปฏิบัติในระดับหนึ่งด้วยจึงจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยว่าด้วยกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษาอย่างเป็นระบบของ

โครงการวิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญา พบว่า ผู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างแท้จริงควรผ่านกระบวนการเรียนรู้ การอบรม ฝึกฝนตนเองอย่างเหมาะสมด้วยกระบวนการจากการเจริญสติ ซึ่งเป็นกระบวนการเริ่มแรกของการพัฒนาตนเอง เนื่องจากการเจริญสติเป็นการฝึกการรู้ตัวและการสังเกตตนเองเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาตนเองในทุกรูปแบบ ซึ่งให้ความสำคัญและความสนใจในการพัฒนาตนจากภายใน ในปัจจุบันมีผู้นำการเจริญสติวิปัสสนาไปในจุดมุ่งหมายและในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ในมิติทางสุขภาพ มีการนำไปใช้กับกลุ่มผู้ป่วยโรคต่าง ๆ พบว่า ช่วยให้สุขภาพใจและสุขภาพกายดีขึ้น มีอาการของโรคดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การสื่อสารอย่างสันติและสร้างสรรค์ (Non-Violence Communication) และการจัดการกับความขัดแย้ง (Conflict Resolution) เป็นต้น

สรุปผล

การเรียนรู้ทางเชิงพุทธิปัญญาโดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ สาเหตุที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการสังเกตคือ ผู้เรียนจะต้องเลือกสังเกตสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ ผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัสแห่งความทรงจำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร การเรียนรู้โดยการสังเกตจึงเป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญา

การพัฒนาเป็นการปรับพฤติกรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐานหรือการปรับอินทรีย์ 5 มีนักจิตวิทยาทางตะวันตกหลายคนที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์แต่ละคนก็มีวิธีการแตกต่างกันออกไป การเรียนรู้ทางปัญญาได้รับการยอมรับจากนักจิตวิทยาและนักวิชาการอย่างกว้างขวาง

พฤติกรรมการพัฒนาความรู้ของมนุษย์เกิดจากองค์ประกอบ ที่เป็นปัจจัยภายในตัวของบุคคล ได้แก่ ความเชื่อการรับรู้ตนเอง การมีเงื่อนไขเชิงพฤติกรรม การมีเงื่อนไขเชิงสิ่งแวดล้อม มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน เป็นระบบที่เกี่ยวกันไว้ โดยแต่ละองค์ประกอบต่างมีอิทธิพลต่อกันและกันซึ่งอิทธิพลแต่ละอย่างจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม

การพัฒนาเชิงพุทธิปัญญา เป็นการสังเกตตนเองจะช่วยให้มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างภาคภูมิใจเพราะเกิดจากแรงจูงใจภายในของมนุษย์เอง โดยที่ไม่ต้องรอให้คนอื่นมาบอก ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีคำสอนรองรับว่า อตตนา โจทยตฺตานํ ปฏิมํเสถ อตตนา, ภิกษุ เธอจงเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตนเอง

สรุปผลการพัฒนาจิตตปัญญา

โดยทั่วไปมนุษย์มีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยกสรรพสิ่งนั้นออกจากชีวิต เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง พื้นฐานการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองตามแนวทางจิตตปัญญาสามารถสังเคราะห์ให้เป็นหลักจิตตปัญญา ได้ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านหลักการพัฒนาด้วยใจอย่างไคร่ครวญ คือ การเข้าสู่สภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 2) ด้านหลักความรักความเมตตา คือ กระบวนการในการใช้พลังแห่งความเมตตาส่งผลถึงความ

เมตตา 3) ด้านหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ คือ กระบวนการในการเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ เข้ากับการดำเนินชีวิต 4) ด้านหลักการเผชิญหน้า คือ การออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง 5) ด้านหลักความต่อเนื่อง คือ การสร้างความไหลลื่นของการดำเนินชีวิตช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้ 6) ด้านหลักความมุ่งมั่น กระบวนการเชื้อให้เกิดการฝึกฝนและนำไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่อง และ 7) ด้านหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนรวมกันที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- ประเทือง ภูมิภักทราคม. (2540). *การปรับพฤติกรรม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระมหาโสภณ วิจิตรธมฺโม. (2560). พุทธจิตวิทยากับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักสติปัฏฐาน 4. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2(2), 59–72.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ระวี ภาวิไล. (2558). *อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). (2551). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการแนวจิตตปัญญาศึกษา*. ชุดความรู้การอบรมกระบวนการแนวจิตตปัญญาศึกษา เล่ม 1 “การเจริญวิปัสสนา(Mindfulness Practice and Vipassana)”. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.
- สมโภชน เอี่ยมสุภาสิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action : A Social cognitive theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice–Hall, Inc.

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน

Social capital, and community development

สมศักดิ์ สงวนดี

Somsak Sanguandee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Somsak_s@gmail.com

Retrieved: February 20, 2023; Revised: February 27, 2023; Accepted: March 30, 2023

บทคัดย่อ

ทุนทางสังคมถูกนำมาใช้มากขึ้นในด้านการพัฒนาชุมชนซึ่งพิจารณาว่าทุนทางสังคมที่มีส่วนสนับสนุนสามารถสร้างเศรษฐกิจสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นได้ ตามคำจำกัดความของทุนทางสังคม (Social Capital) บทความนี้จะตรวจสอบว่าสามารถประเมินได้อย่างไรและจากนั้นจะแสดงรายการข้อค้นพบหลักเกี่ยวกับความสำคัญของทุนทางสังคมในการทำความเข้าใจเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาชุมชนสรุปด้วยผลกระทบเชิงนโยบายหลายประการเกี่ยวกับวิธีการใช้ทุนทางสังคมในบริบทของการพัฒนาชุมชน คำว่า “ทุนทางสังคม” เริ่มแพร่หลายและแทบจะไม่มีบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาชุมชนที่ไม่ใช้คำนี้แต่มันคืออะไร เราสามารถวัดผลได้หรือไม่และที่สำคัญกว่าไปกว่านั้นคือมีประโยชน์ต่อองค์กรและบุคคลที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนหรือไม่ ในบทความนี้แสดงความสำคัญในการพัฒนาชุมชนและบทบาทที่เพิ่มขึ้นในความเข้าใจของเราเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, การพัฒนา, ชุมชน

Abstract

Social capital is increasingly used in community development, which considers that social capital that is supported can create a social economy in local economic development. According to the definition of social capital (social capital), this article will examine how it can be evaluated and then list the main findings. Regarding the importance of social capital in understanding the economy, society and community development, summarized with several policy implications on how to use social capital in the context of community development. The term 'social capital' It is becoming widespread and there are hardly any articles about economy, society and community development that do not use this term, but what is it? Can we measure it? And more importantly, whether it is beneficial to organizations and individuals working in

community development? In this article, show the importance of community development and the added role. Depends on our understanding of community development

Keywords: Social Capital, Development, Community

บทนำ

“บริบท” ทูทางสังคม

การกำหนดทุนทางสังคมมีวรรณกรรมวิชาการจำนวนมากเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ที่นักวิชาการพยายามกำหนดแนวคิดและตั้งแนวคิดที่เป็นประโยชน์นำไปใช้ได้จริงคำว่า “ทุนทางสังคม” ถูกใช้ครั้งแรกในปี 2504 โดย Jane Jacobs (1961) แม้ว่าแนวคิดนี้จะได้รับการยอมรับจากนักเขียนตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เมื่อไม่นานมานี้แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมได้รับอิทธิพลอย่างมากจาก James Coleman (1990) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่เขียนเรื่องทุนทางสังคมและการพัฒนาชุมชน 161 ปี 1980 และ Robert Putnam (1993) – เป็นชาวอเมริกันและนักรัฐศาสตร์ได้เขียนในปี 1990; และในระดับที่น้อยกว่าโดย Bourdieu (1986) และ Hirschmann (New Economics Foundation, 2000) เป็นไปไม่ได้ในบทความสั้น ๆ นี้ที่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องทุนทางสังคม อย่างไรก็ตามโดยสรุปสิ่งต่อไปนี้เป็นข้อควรทราบ

Jacobs (1961) ได้ให้ความหมาย ทุนทางสังคม โดยนัยว่า มูลค่าของการทำงานเป็นเครือข่าย (networks) โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเพื่อนบ้าน คุณค่าของทุนทางสังคมไม่สามารถจะมีทุนอย่างอื่นมาทดแทนได้ หากทุนทางสังคมหายไปไม่ว่าจะสาเหตุใด มูลค่าหรือผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็จะหายไปด้วย

Putnam (1995) ยอมรับว่า การมีส่วนร่วมของพลเมือง (New Economics Foundation, 2000) และการทำงานร่วมกันทางสังคมในชุมชนขึ้นอยู่กับเครือข่ายสังคมบรรทัดฐานและความไว้วางใจ เขายืนยันว่าองค์ประกอบเหล่านี้ประกอบขึ้นเป็นทุนทางสังคมในชุมชนและสิ่งนี้จำเป็นสำหรับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชน

Coleman (1988) ให้ความหมายที่กว้างขึ้นของทุนทางสังคม ซึ่งไม่ใช่มีเพียงประการเดียว แต่มีลักษณะร่วมกันสองประการ คือ โครงสร้างทางสังคม และสิ่งที่ช่วยให้สมาชิกของสังคมแต่ละคนได้รับความสะดวกสบายภายในโครงสร้างของสังคมนั้น

Bourdieu (1983) แสดงให้เห็นว่า ทุนทางสังคม ดำรงอยู่ควบคู่ไปกับทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้ และสามารถเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์สำหรับบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในการผลิตซ้ำทุนทางสังคมมากขึ้นและแปลงเป็นทุนรูปแบบอื่น

จะเห็นได้ชัดว่ามีแนวทางที่แตกต่างกันสำหรับ ทุนทางสังคม ที่นำไปสู่สมมติฐานที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ระหว่างบุคคลและองค์กร บางสิ่งเกิดขึ้นจากการเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานและได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมผ่านความไว้วางใจและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผ่านการกระทำตามบรรทัดฐานและคุณค่าร่วมกัน

องค์ประกอบของทุนทางสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม โดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. ทุนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชน สังคม บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ มีจิตอาสาได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัครที่มีความรัก เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ ได้รับความไว้วางใจ มีความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัยมีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และได้ใช้ศักยภาพและคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน

2. ทุนสถาบัน คือ การรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มและสถาบันทางสังคม เป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ความเป็นกลุ่มก้อนทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน ตัวอย่างของทุนสถาบันในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน สถาบันครอบครัว รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สถานีอนามัย สถานีตำรวจ เป็นต้น

3. ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชนภูมิปัญญา ประชาชนท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณีวัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเอง ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สั่งสมสืบทอดกันมา เป็นสายใยของความผูกพัน เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคี เป็นเหตุให้มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เป็นสิ่งที่คุมให้คนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมเป็นตัวช่วยสนับสนุนการทากิจการอื่น ๆ ของชุมชน

4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเช่น แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำป่า เขา ของป่า ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพัน เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม/เครือข่าย ร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทำให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การร่วมกันพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพหรือร่วมกันอนุรักษ์ให้คงไว้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนรวมกลุ่มมีสัมพันธ์ภาพที่ดี ช่วยเหลือกันและช่วยงานของส่วนรวม

จากการศึกษาองค์ประกอบของทุนทางสังคมสรุปได้ว่าองค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมมีองค์ประกอบ ดังนี้ ทุนคน/มนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถมีจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจ และพร้อมที่จะเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชน ทุนสถาบัน/องค์กร คือ สถาบัน องค์กร ที่มีส่วนสนับสนุน

ผลักดันให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขและหาประโยชน์ร่วมกัน ทนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นรวมไปถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วตั้งแต่เดิม

บทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน

ทุนทางสังคมมักจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุดเมื่อขาดไปจากชุมชนท้องถิ่นเมื่อมีเครือข่ายทางสังคมน้อย ขาดความไว้วางใจการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลเพียงเล็กน้อยไม่มีบรรทัดฐานร่วมกันและไม่มีความมุ่งมั่นต่อพื้นที่การรวมตัวกันของชุมชน ความด้อยพัฒนาทางสังคมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าตัวเองมีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นความปรารถนาที่จะออกจากพื้นที่ความสงสัยซึ่งกันและกันการขาดข้อมูลที่สิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคมน้อยมาตรฐานด้านสุขภาพที่ต่ำกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เสื่อมโทรม อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเด่นทั้งหมดของพื้นที่ใกล้เคียงที่ด้อยโอกาส โดยตระหนักถึงการมีอยู่ของทุนทางสังคมความเข้าใจของเราเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของชุมชนและวิธีการที่พวกเขาทุนทางสังคมเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาชุมชน 167 พังค์ชันได้รับการปรับปรุงและขึ้นากลยุทธ์การพัฒนาชุมชนไปสู่การแทรกแซงที่จะช่วยสร้างทุนทางสังคม ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนองค์กร และทุนเครือข่ายและเครือข่าย โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นฐาน ในการให้ ประชาชนในชุมชนมี ส่วนร่วมกันคิด ร่วมกำหนดแนวทางการเสริมบทบาททุนทางสังคมต่อการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมให้ทุนบุคคลมี บทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ ในชุมชน และใช้ทุนทางสังคมเป็น ตัวเชื่อมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้นำชุมชน และสมาชิกหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามมีข้อ จำกัด ว่าทุนทางสังคมสามารถทำอะไรได้บ้าง ทุนทางสังคมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างเศรษฐกิจสังคมและพัฒนาชุมชนได้ มันจะถูกนำมาใช้ร่วมกับรูปแบบอื่น ๆ ของเงินทุน – การเงินมนุษย์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การเพิ่มทุนทางสังคมและภายในพื้นที่ไม่ใช้การทดแทนทุนรูปแบบอื่นและจะไม่ทำให้เศรษฐกิจสังคมเติบโตในตัวเอง

การสนับสนุนองค์กรต่าง ๆ เช่นกิจการเพื่อสังคมและหน่วยงานอาสาสมัครที่สร้างใช้และสร้างทุนทางสังคมอย่างกระตือรือร้นสามารถทำให้พื้นที่น่าอยู่ขึ้นได้ สามารถช่วยสร้างเศรษฐกิจสังคมที่สดใสมากขึ้นซึ่งสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยมีความสำคัญมากกว่าการขับเคลื่อนไปสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สิ่งนี้ตอกย้ำถึงความจำเป็นในการใช้แนวทางการพัฒนาชุมชนมากกว่าแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อสนับสนุนกิจการเพื่อสังคมทุนทางสังคมในท้องถิ่น ภายในชุมชนท้องถิ่นมีผู้คนองค์กรและ บริษัทจากทั้งสามระบบเศรษฐกิจที่ดำเนินงานควบคู่กันไป ธุรกิจขนาดเล็กและร้านค้าหัวมุม (ของภาคเอกชน) ให้บริการในท้องถิ่นแก่ชุมชนและจ้างคนในท้องถิ่น สภาชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น (ของภาครัฐ) ทำเช่นเดียวกันและองค์กรภาคสมัครใจและชุมชน (ของภาคที่สาม) จัดหาเว็บเครือข่ายสังคมออนไลน์และสร้างงานที่ได้รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าจ้าง กิจกรรมทั้งหมดนี้โดยภาคส่วนและระหว่างภาคส่วนช่วยเพิ่มการพัฒนาโดยรวมของชุมชน

และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้อยู่อาศัย พวกเขาพร้อมกันสร้างและรักษาทุนทางสังคมในท้องถิ่น ในระดับพื้นที่ใกล้เคียงทั้งสามภาคส่วนมีแนวโน้มที่จะใกล้ชิดและดำเนินการในลักษณะบูรณาการอย่างใกล้ชิด

ในระดับท้องถิ่นทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในทุกภาคส่วนตัวอย่างเช่นสามารถลดต้นทุนการทำธุรกรรมเช่นอาจมีข้อตกลงที่ไม่ได้เขียนและทำความเข้าใจร่วมกันแทนที่จะต้องทำสัญญาอย่างเป็นทางการ บทบาทของกิจการเพื่อสังคมที่ทำงานในพื้นที่ทำงานที่มีการจัดการและการให้การฝึกอบรมและคำแนะนำแก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระในนามของหน่วยงานในพื้นที่เป็นตัวอย่างที่ดีของทั้งสามภาคส่วนที่ทำงานร่วมกันและสร้างทุนทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในทำนองเดียวกันจะสังเกตได้ว่างานที่กิจการเพื่อสังคมมีส่วนร่วมมากเพียงใดนั้นเป็นงานที่อาศัยความไว้วางใจเช่นการดูแลเด็กการดูแลภูมิปัญญาการรักษาความปลอดภัยในอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ คุณภาพของสิ่งนี้ได้รับการปรับปรุงโดยความรู้ในท้องถิ่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชน: คนในท้องถิ่นทำงานในท้องถิ่นนี้ไม่ได้หมายความว่าทุนทางสังคมไม่ปรากฏในระดับภูมิภาค / เขตระดับชาติหรือระดับโลก มันแสดงออกมาทุกที่ที่มีเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กรปัจจุบันทุนทางสังคมเติบโตขึ้นภายในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่าง บริษัท ชุมชน ภาครัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเท่าที่ผู้จัดการกิจการเพื่อสังคมและเจ้าของร้านในพื้นที่และบรรณารักษ์ในพื้นที่สามารถใช้อย่างกระตือรือร้น ความสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์และวิธีที่ใช้ในการพัฒนาความไว้วางใจซึ่งอาจนำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันประโยชน์ของ ทุนทางสังคม

ความสำคัญของทุนทางสังคมเห็นได้ชัดจากงานวรรณกรรมที่ นักวิชาการได้ศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อให้เห็นความสำคัญของทุนทางสังคมอย่างกว้างขวางจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic Phenomena) ดังที่ Adam and Roncevic ได้เสนอไว้ว่า แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับนิยามของทุนทางสังคมเช่นเดียวกับการนำไปปฏิบัติแต่ทุนทางสังคมก็ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบสวนเชิงประจักษ์ที่สำคัญมากและมีการอภิปรายเชิงทฤษฎี ซึ่งได้มีการกระตุ้นให้มีการพิจารณาความสำคัญของความสัมพันธ์ของมนุษย์ใหม่ในรูปของเครือข่ายหรือรูปแบบองค์กร เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตและความสำเร็จของการพัฒนา

Montgomery เสนอว่า ผลประโยชน์จากการประยุกต์ทุนทางสังคมมีกว้างขวาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนทางสังคม ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคมมีประโยชน์และมีอิทธิพลทั้ง ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

Aldridge, Halpern ได้เสนอว่า หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ถึงความสำคัญของทุนทางสังคมในด้านผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจและสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างระมัดระวัง เพราะการประเมินผลกระทบในรูปของตัวแบบมักจะเกิดความคลุ้มเครือได้ เนื่องจากยังไม่มีเครื่องมือประเมินที่ดีพอ จึงทำให้การวัดผลประโยชน์จากทุนทางสังคมไม่ค่อยชัดเจนนัก ซึ่งมาจากเหตุ 2 ประการคือ แนวคิดทุนทางสังคมยังไม่ชัดเจน และความผิดพลาดจากการเลือกใช้เครื่องมือประเมิน

ข้อควรระวัง

เมื่อพิจารณาแล้วว่าทุนทางสังคมยากที่จะกำหนดมากกว่าตัวอย่างเช่นทุนทางการเงินจึงจำเป็นต้องเข้าใจด้วยว่าเปิดกว้างสำหรับการตีความที่แตกต่างกัน สิ่งที่คุณเหมือนความรู้สึกที่แข็งแกร่งของความเปราะบางเป็นอีกแผ่น

ทางสังคมจากมุมมองเดียวสามารถมองได้ว่าเป็นการทำให้เป็นละออง ความแตกแยกและการแบ่งชั้นออกจากกัน (Fukuyama, 1995)

ทุนทางสังคมในท้องถิ่นที่มุ่งเน้นมากเกินไปในการผูกมัดชุมชนให้เป็นหน่วยที่เหนียวแน่นสามารถทำให้ชุมชนโดดเดี่ยวมากขึ้นและไม่ยอมรับคนแปลกหน้าและบุคคลภายนอกจำเป็นต้องมีทั้งการเชื่อมโยงและการเชื่อมทุนทางสังคมเพื่อให้แน่ใจว่ามีความสมดุลที่ดีภายในชุมชนท้องถิ่น

ทุนทางสังคมไม่เสมอไป การพัฒนาสังคมตัวอย่างเช่นทุนจะมีผลกระทบต่อความเท่าเทียมกันของโอกาสเมื่อทำงานผ่านเครือข่ายหรือข่าวลือมากกว่าโดยการโฆษณาสาธารณะ เครือข่ายและการเชื่อมต่อกักจะ

สร้างความไว้วางใจระหว่างผู้ที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันค่าเดียวกัน นี้สามารถใช้ความคิดริเริ่มที่จะไม่รวมคนอื่น ๆ และไม่อนุญาตให้ใหม่และคนที่แตกต่างกันกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายที่ไม่สามารถมีสุขภาพดีหรือมีสุขภาพดีน่าพอใจมาก อย่างไรก็ตามเราทุกคนมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นพิเศษโดยการยอมรับเป็นแนวคิดที่แท้จริงของทุนทางสังคมเราสามารถเริ่มต้นที่จะทำตรงข้ามด้านลบในขณะที่ใช้ปัจจัยบวกมากขึ้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของเรา

ทุนทางสังคมมีมาโดยตลอด มันเฟื่องฟูและยังคงอยู่ในเครือข่าย 'เด็กเก่า' การสวมชุดนักเรียนเก่ามีความสัมพันธ์กับการสัมภาษณ์ วิธีที่คุณจับมือ การแต่งกายในลักษณะเฉพาะเพื่อสะท้อนคุณค่าที่ยึดถือภายในการเชื่อมต่อที่เกิดขึ้นในคลับ เครือข่ายทางสังคมที่พัฒนาขึ้นจากการพบปะผู้คนในงานปาร์ตี้สโมสรโรตารีและโต๊ะกลม การเป็นสมาชิกของสมาคมลับ ตลอดหลายยุคหลายสมัยผู้คนได้ใช้ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาจุดจบของตนเอง ในระบบเศรษฐกิจสังคมเนื่องจากค่านิยมทุนทางสังคมจึงมีแนวโน้มที่จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างประโยชน์สาธารณะ “ทุนทางสังคม” ในหลาย ๆ ด้านไม่ได้เป็นมากกว่า 'แท็ก' ใหม่สำหรับบางสิ่งที่ยู่อรอบตัวและเข้าใจโดยสัญชาตญาณมาโดยตลอดและอาจมีเป็นอันตรายในการให้กำลังใจในหมู่ผู้ด้อยโอกาสที่สุดเพื่อที่จะพิสูจน์การใช้โดยผู้มีอำนาจเพื่อรักษาตำแหน่งของพวกเขา

นอกจากนี้ยังสามารถใช้แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้กับงานที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่เห็นได้ชัดของนักพัฒนาชุมชนที่เข้าร่วมการประชุมหาเพื่อนและสร้างเครือข่ายเพื่อทดแทนการทำสิ่งที่จับต้องได้ในชุมชน

ดังนั้นทุนทางสังคมจึงไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่มีคุณค่าในการอธิบายและวิเคราะห์เพื่อให้สามารถรับรู้และช่วยในการวินิจฉัยสิ่งที่อาจผิดพลาดในบางชุมชน เมื่อได้รับการยอมรับว่าไม่มีทุนทางสังคมในชุมชนที่ไม่สมบูรณ์แล้วสามารถวางกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทุนทางสังคมได้

ผลกระทบต่อนโยบายเศรษฐกิจสังคม

การรับรู้และเข้าใจทุนทางสังคมมีผลชัดเจนต่อรัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่นที่ต้องการสร้างนโยบายเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสังคมในระดับท้องถิ่นอาจมีการพัฒนานโยบายที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรวมตัวกันและสร้างเครือข่ายทางสังคม การจัดตั้งองค์กรที่สมัครใจพร้อมกับแผนการซื้อขายแลกเปลี่ยนท้องถิ่น (LET) การให้คำปรึกษาการเป็นอาสาสมัครและอื่น ๆ จะมีส่วนช่วยโดยตรงในการสร้างทุนทางสังคมในท้องถิ่น สามารถ

สนับสนุนสถาบันและโปรแกรมที่ส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันและช่วยให้เห็นคุณค่าร่วมกัน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินสาธารณะเช่นศาลาหมู่บ้านและชุมชนศูนย์เป็นแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมการเติบโตของทุนทางสังคมในท้องถิ่น (หน่วยผลการดำเนินงานและนวัตกรรม, 2545)

ภาครัฐอาจพยายามสร้างทุนทางสังคมในท้องถิ่นด้วยแนวทางใหม่ ๆ ในการวางผังเมืองซึ่งนำผู้คนมาร่วมกัน ตัวอย่างเช่นการจำกัด การเข้าถึงยานพาหนะในละแวกใกล้เคียงขนาดเล็กและการสร้าง Cul-de-sacs

จึงกระตุ้นให้ผู้อยู่อาศัยและบุตรหลานของผู้อยู่อาศัยมีปฏิสัมพันธ์บนท้องถนนมากขึ้น ตลอดจนการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ผู้คนสามารถพบปะและสร้างความสัมพันธ์ได้

ในระดับภูมิภาคหรือระดับชาติการสนับสนุนองค์กรภาคที่สามและการสนับสนุนการทำงานร่วมกันผ่านพันธมิตรและพันธมิตรจะช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคม อาจมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงสร้างใหม่ที่สนับสนุนการพัฒนาทุนทางสังคมเช่น Time Banks และองค์กรภาคที่สามอื่น ๆ งานวิจัยนี้จะต้องติดตามอย่างใกล้ชิดโดยการสนับสนุนสำหรับองค์กรระดับชาติที่ทำให้องค์กรต่าง ๆ ติดต่อกันและส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและระดับประเทศ แม้ว่าภาคที่สามจะเป็นหน่วยงานที่โดดเด่น แต่ก็มีบทบาทส่วนการตระหนักถึงทุนทางสังคมสามารถช่วยรวมกันได้ ประการแรกจะต้องมีความชัดเจนและตกลงเกี่ยวกับค่าเฉพาะที่เกิดจากภาคเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงและเชื่อมโยงองค์กรใกล้เคียงที่เล็กที่สุดกับองค์กรร่วมที่ใหญ่ที่สุด ประการที่สองการให้การสนับสนุนพันธมิตรระดับชาติและองค์กรเครือข่ายจะช่วยปรับปรุงการสร้างเครือข่ายและช่วยสร้างความไว้วางใจให้องค์กรต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันเน้นย้ำถึงความแตกต่างสามารถเริ่มมองเห็นพื้นฐานร่วมกันที่รวมเข้าด้วยกัน

เมื่อความไว้วางใจพัฒนาขึ้นแล้วความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการทำงานร่วมกันจะตามมาประการที่สามจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อศึกษาวิธีการวัดทุนทางสังคมซึ่งอาจจะผ่านการขยายการบัญชีและการตรวจสอบทางสังคม ในที่สุดระดับของทุนทางสังคมในสังคมโดยทั่วไปจำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบ หากเริ่มลดหรือใช้เพื่อยกเว้นจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อตอบโต้สิ่งนี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างสังคมที่มีสุขภาพดีสมดุลและเท่าเทียมกัน ทุนทางสังคมในระดับสูงจะไม่บรรลุผลใด ๆ ต้องใช้โดยคนที่ทำงานผ่านองค์กรและโครงสร้างของตนในระยะสั้นผ่านภาคประชาสังคมไม่ต้องสงสัยเลยว่าทุนทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งสำคัญเสมอมา แนวคิด เมื่อความเข้าใจของเราเกี่ยวกับวิธีการทำงานและไม่ได้ผลในชุมชนชัดเจนขึ้นเราจึงตระหนักดีว่าสังคมประกอบด้วยเครือข่ายการเชื่อมต่อมากพอ ๆ กับเงินทรัพยากรวัสดุและทรัพยากรมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

Baron, S., Field, J. and Schuller, T. (2000). *Social capital and human capital revisited*. in S. Baron, J. Field and T. Schuller, eds, *Social Capital: Critical Perspectives*, Oxford University Press, Oxford.

- Bourdieu, P. (1983). *The Forms of Capital*. Retrieved from <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>
- Coleman, J. S.(1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 9(4), 95–120.
- Coleman, J.S. (1994). *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. New York: The Free Press.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Chicago: Random House.
- New Economics Foundation. (2000). *Prove It!: Measuring the Effect of Neighbourhood Renewal on Local People*, Groundwork, NEF, London.
- Performance and Innovation Unit, Cabinet Office, UK Government (2002) *Social Capital: A Discussion Paper*, UK Government, London.
- Putnam, R.D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1),65–78.

วารสารวิชาการแห่งอนาคต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ. อยุรยา 13170
098-285-4988; 080-616-2530